

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

nr 8
sept. 1960
pris 1 krona

... trötthet,
konvalescens,
aptitlöshet

ASTRATONIL[®]

tonikum

- alkoholfritt
- sockerfritt
- välsmakande

Astratonil köpes receptfritt på apotek.

ASTRA

DE OMÄTBARA BEHOVEN

Behovsprövning anses i största allmänhet vara något man bör successivt avveckla i ett väl utvecklat socialförsäkringssystem. De nu senast beslutade förbättringarna, särskilt inom folkpensioneringens ram, avser att lyfta nya kategorier från den knappa socialhjälsstandard till en tryggare socialförsäkringsnivå. Flykten från behovsprövningen är en mycket påtaglig tendens i svensk socialpolitik. När allmänna tjänstepensioneringen nått sin fulla kraft (ATP), räknar man med ett avsevärt bortfall av kompletterande hjälpformer i familjeskyddet. Till dess har vi emellertid att motse en hel del förbättringar i nu existerande hjälpformer. Att samordna och rensa upp i paragraffloran blir en huvuduppgift för framtidens utredningsmän.

Vad är det nu för fel på behovsprövningen? Frågan förefaller naiv, men det är nödvändigt att ställa den för klarhetens skull. Om behovsprövning är en svaghet i förhållande till generellt verkande reformer — vari består då "svagheten"? Jo, folk i allmänhet tycker inte om att bli "granskade in på bara kroppen" — och det är just vad som sker vid individuell behovsprövning. I de lungsjukas riksförbunds första stadgar fanns en passus, att "understöd icke skulle utgå under förödmjukande former". Formuleringen var främst riktad mot den tidens fattigvård (detta skrevs år 1939) som då i stor utsträckning var den enda existerande hjälpformen för medellösa lungsjuka. Naturligtvis har socialhjälpens förändrats med den allmänna standardhöjningen, men dess säkraste kännetecken — den individuella behovsprövningen — står kvar även om fattigvårdsbegreppet nu utmönstrats ur den officiella vokabulären.

Till skillnad mot de generella hjälpformerna skall socialhjälpens gripa in och ha möjlighet att täcka hjälpbehoven i de fall och situationer, där inga andra möjligheter stå till buds. Gamla beprövade socialvårdare kan än i dag be-tyga, att socialhjälpens alltjämt är en mycket smidig och användbar hjälpform, om den skötes på rätt sätt.

Flykten från behovsprövningen har emellertid fortsatt. Utvecklingen i stort går mot generellt verkande åtgärder med grundtrygghet som riktpunkt och med försäkringsmässigt fungerande hjälpformer. För de grupper, som alltjämt är och blir beroende av socialhjälpens, kommer då frågan om standardhöjningen in i bilden. Det ligger nära till hands att ta den av riksdagen fastställda folkpensioneringsstandard som rättsnöre. Man kan fråga sig om kommunerna har möjligheter att lyfta upp socialhjälpens in nivå med pensionsstandarderna. Då kommunerna också får ökade kostnader för folkpensioneringsstandarderna kan ifrågasättas om inte detta kommer att hindra en ökning av socialhjälpens. Var går då gränsen för den behovsprövade socialhjälpens? Ja, det är en mycket svår fråga — individuell behovsprövning innebär att man ställs inför högst olika behov och hjälpsituationer — men försök har gjorts att besvara den. I ett uttalande i propositionen till socialhjälpenslagen framhåller socialministern att den standard "på vilken fullt självförsörjande medborgare i små ekonomiska omständigheter lever" borde vara en maximigräns för socialhjälpens.

Det finns inga allmänt vedertagna regler att mäta en människas behov. Trots socialhjälpens indivi-

duella behovsprövning har det emellertid i den praktiska tillämpningen varit nödvändigt med några vägledande normer utöver lagtexten. På tjänstemannahåll har framhållits att "trots upprepande varningar här emot" har socialvårdsförbundets taxedelegations taxa använts som understödstaxa för understöd till uppehållet, med eller utan borträk-nande av den i taxan ingående bostadskostnaden. Vid tvister om understödsbeloppen har socialvårdsförbundets taxa varit normgivande. Tax-tänkandet har utsträckt även till centrala uppboränsnämndens taxa för existensminimum, men den anses på sina håll vara så "barnvänlig" att man inte vill acceptera den. Man förstår att tjänstemännen, som handlägger socialhjälpens, har det besvärligt. Behoven är "låsta" när det gäller vissa utgifter såsom hyror, resor och vissa anstaltsavgifter, men behoven i övrigt är ett begrepp, som sträcker sig in i omätlighetens ingenmansland. Gränsfallen, som inte passar in i socialförsäkringarnas standardmall, sällas ut och hopar sig på arbetsborden hos socialhjälpstjänstemännen.

Det ankommer alltså på tjänstemännen att mäta behovet och för den hjälpsökande att underkasta sig prövningen. Detta är en känslig procedur både för den hjälpsökande och tjänstemännen. Tredje part i målet är den stora allmänheten, som inte vill se något missbruk av "socialhjälpenspengarna". Socialhjälpens karaktär gör att den ofta är ett tack-samt objekt för kritik. Den som får socialhjälp känner sig ofta ofri, omyndig och utsatt för en närgången granskning — hans livsföring och "behovstillfredsställelse" är inte hans ensak. I kvistiga fall kan det bli fråga om skärpning i själva sättet

för hjälpens utbetalande. Det ligger då nära till hands att indela de hjälpsökande i två stora huvudgrupper: *vanliga hjälpsökande och missbrukare*. Vi har nyligen tagit del av ett fall, där hjälpen inte utgätt i kontant understöd utan huvudsakligen i form av matanvisningar. Vid överklagning har kammarrätten funnit att det finns anledning att antaga att understödet "ej kommer till gehörig användning" — alltså skall understödet även i fortsättningen utgå i form av matanvisningar.

I motiveringen framgår bl. a., att klaganden har en bil och om understödet utgick kontant finns risk för att hjälpen inte kommer familjen till godo på sätt som avsetts. Vi förstår att det i detta fall torde röra sig om grupp två, dvs. ett fall, där man befarar missbruk av understödet.

En socialvårdare skriver, på tal om "den stegrade anspråksnivån" och "affärslivets alltmera raffinerade metoder för att locka folk att sätta sig i skulder", att det blir hårdare press på den enskildes ekonomi. Om inte socialhjälpsnormerna anpassas till den allmänna standardhöjningen kommer de fattigare — jämförelsevis sett — att bli ännu mycket fattigare. Oavsett vad man nu tycker är befogat — om man sätter t. ex. bilar och TV-mottagare på listan för lyxbehoven — är det tydligt att socialhjälpen måste anpassas till en acceptabel standard. De "lyft" som kommit andra grupper till godo — främst då folkpensionärerna — måste slå igenom även till de "strängast" behovsprövade, dvs. socialhjälpstagarna. Om inte så sker riskerar socialhjälpen att bli en mycket ensam hjälpform — en kring-skuren ö med socialförsäkringens

Förorenad luft ökar risken för lungsjukdomar?

Märkliga rön redovisade vid läkarkongress i USA

Lungsjukdomarna har ökat kraftigt i USA och man tror sig finna ett samband med de tilltagande luftföroreningarna. Detta är en slutsats man kommit fram till på experthåll. Docent Tore Dalhamn, som deltagit i en läkarkongress i Colorado i Amerika, har i ett samtal med *Expressen* berättat om hur man ser på frågan ur läkarsynpunkt. Man tycks vara ense om att den oroande utvecklingen har samband med luftföroreningarna — men på vad sätt vet man ännu inte. Största ökningen visar emfysemet, den sjukdom som består i att väggarna mellan de små lungblåsorna brister. Lungblåsornas antal minskar med nedsatt lungkapacitet som följd. Undersökningar visar att sjukdomen mångdubblats bland männen i USA men ökningen bland kvinnorna är mindre påtaglig. Då männen mer än kvinnorna vistas i luftförorenade miljöer på sina arbetsplatser ligger det nära till hands att söka sjuk-

domsorsaken bland skadliga luftpartiklar och gaser.

◇

Här kommer den allestädes närvarande bilen in i debattcirkeln. Misstanken riktas bl. a. mot industrierna och bilarna och de gaser, som uppstå vid förbränning av olika ämnen såsom kol och olja. I Kalifornien föreligger ett lagförslag om att nya bilar ska förses med avgasrenare, ett kemiskt och mekaniskt filter. Luften i Los Angeles har länge haft dåligt rykte — ca 50 % av luftföroreningarna anses komma från bilarna. Här i Sverige vet vi ännu inte mycket om luften t. ex. i våra städer. Beträffande olika reningssanordningar kan nämnas att rening av skorstengaser från industrier skulle bli mycket dyrbart. Under alla förhållanden har vi all anledning att fundera över de oroande rapporterna från USA även här hemma.

strida strömmar runt om. Beträffande missbrukare finns väl knappast något effektivt sätt att helt undvika sådana — man får ta hand om dem just där de dyker upp. Det kan bara konstateras, att det finns brister i den moraliska ryggraden även hos folk, som anlitar välfärdens möjligheter. Sett i större sammanhang är

det väl inte så underligt att missbrukare kan finnas bland människor i en pressad livssituation — hårt pressade och illa skadade människor finns bland dem, som anlitar socialhjälpen. Låt oss inte glömma detta enkla faktum, då vi bedömer livsattityder och handlingsnormer.

Sixten Hammarberg

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Ansv. utg.: **Einar Hiller**
Redaktör: **Sixten Hammarberg**
Red. och Exp.: Kocksgatan 15, Stockholm
Telefon 41 39 99 och 44 40 40
Postadr.: Box 4149, Sthlm 4
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund
Postgironr 95 00 11

Annonsspriser:

Omslagets sista sida	500:—	58 mm spaltbredd	65 öre mm
1/2-sida	400:—	90 mm spaltbredd	90 öre mm
1/4-sida	125:—		
	1/2-sida	65:—	

Prenumerationspris: Helår 10 kr, halvår 5:50 kr

UR INNEHÅLLET:

"SLAG" (medicinsk artikel)	6
60-talets arbetsmarknad	8
Smaken är olika	18
Aktuell kyrkdebatt	20
Het sommar (novell)	21
Bildkryss	24

OMSLAGSBILD: Skolan börjar

Effektivare tbc-uppsparande

har aktualiserats i samband med de sensationella iakttagelser, som Larsson—Linell gjort rörande obduktionsresultaten vid Malmö Allmänna Sjukhus åren 1957—59 (publicerade i Sv. Nationalföreningens kvartalsskrift nr 1 1960 och Status nr 5 1960). Denna undersökning visar att inte mindre än hälften av de fall, som hade en aktiv, smittoförande tuberkulos, aldrig blivit kliniskt diagnosticerade. Medelåldern var hög i detta material — ca 74 år — och det är alltså inom åldringsklientelet vi har att intensifiera tuberkulos-diagnostiken. Överläkare L. Warfvinge, Hällnäs sanatorium, föreslår i en artikel (Sv. Nationalföreningens kvartalsskrift nr 2 1960) att man bör göra ett viktigt komplement till de länsvis regelbundet återkommande skärmbildsundersökningarna. Nyheten skulle bestå i att en obligatorisk skärmbildning av varje patient, som intages på landets sjukhus, företages. Härigenom skulle man nå just sådana människor, som av olika skäl haft svårt att infinna sig vid de stora gruppundersökningarna, särskilt då äldre människor. Även det allt vanligare bruket av cortison-preparat hos patienter, som lider av bl. a. astma och reumatiska sjukdomar gör det angeläget att intensifiera lungkontrollen av hela sjukhusklientelet.

Är sjukvården ”politisk fotboll”

undrar Gunnar Berg, Danderyd, i en artikel i *Svenska Läkartidningen*. Han ifrågasätter vidare om krisen vi upplever inom sjukvården till stor del är självförvållad. Landstingen och olika delar av samma landsting ha tävlat om att bygga så storslaget som möjligt. En högre giftermålsfrekvens bland sjuksköterskorna och arbetstidsförkortningen — som dock inte genomförs överallt — är faktorer som bidragit till att ytterligare förvärra läget. Vi citerar:

Att byggnadsregleringen upphörde för sjukvårdens del var ett stort misstag. Sjukvårdsplanerna ha varken beaktat befolkningsutvecklingens betydelse för möjligheten att få tillräcklig rekrytering till hälso- och sjukvård eller iakttagit den kroniska bristen på sjuksköterskor. Endast landstingsdirektören i Örebro län har tydligen stått på jorden. De stora investeringar som under senare år gjorts i jättelika sjukvårdsanläggningar, äro resultat av dålig planering.

Förf. ifrågasätter starkt, om denna expansion av den slutna akutsjukvården är medicinskt berättigad. Krav är nämligen ej detsamma som behov. Har inte sjuk-

har fått släpa efter. Dess utbyggnad är ej lika politiskt gångbar.

Efter att ha redogjort för inrikesministerns redogörelse för statsmakternas åtgärder sammanfattar artikelförfattaren sina synpunkter på den framtida utvecklingen och planeringen. Två angelägna utredningsuppdrag är dels att få en uppfattning om hur stor del av kommande årskullar kvinnor i 20-årsåldern som kan tänkas disponibla för vårduppgifter dels att utreda hur sjukhusen skall byggas ut ur arbetskraftbesparande synpunkt.

Utbildning av socionomer

Den framtida socionomutbildningen utredes av en kommitté med riksdagsman Thure Andersson i Ronneby som ordförande. Övriga ledamöter blir socialinspektör Märta S. Iveroth, rektor P. Lindblom, ordf. i Sverige socionomers riksförbund, R. Linnér, tf kanslirådet i socialdepartementet O. Petersson samt förste ombudsmannen i TCO O. Scharman. Uppgiften blir bl. a. att framlägga förslag om ökad utbildningskapacitet, om upprättande av ett socialinstitut i Umeå, möjligheterna att öka elevintagningen vid befintliga institut samt att ta ställning till de normer, som bör gälla för elevintagning.

PRESS | eko

vården blivit en politisk fotboll, som sparkas högre och högre i striden om rösterna? Ju högre man bygger sjukhusen, desto bättre synas de, och desto mer kan man skryta med sin egen politiska insats. Man har t. o. m. tagit sjukhusbyggen som motivering att häva en rådande arbetslöshet. Kroniker- och åldringsvård

LUFTENS ONDA ANDAR...

I Amerika uppmärksammas luftens farligheter, gaser från bilar och industrier och andra föroreningar. Här i Sverige har vi ännu inte fått något grepp på dessa frågor.

Vi säger ibland att en person fick eller har fått "slag", men vad menar vi egentligen med det? Trots att ordet har gammal hävd och uttrycket är så vida spritt, att de stora världsspråken har precis motsvarande ord för det som vi, är det faktiskt omöjligt att komma med en absolut entydig definition på vad vi åsyftar, när vi uttrycker oss på det sättet.

När vi talar om "hjärtslag", menar vi väl i allmänhet ett plötsligt upphörande av hjärtverksamheten, i regel då med snabbt inträdande död som följd. Men att hjärtat stannar kan bero på åtskilliga, till sin natur helt olika anledningar. Det kan vara fråga om en akut, plötsligt uppträdande hjärtsvagheter. Hjärtat kan också plötsligt stanna därför att en lösripen blodpropp från något ställe i kroppen med blomströmmen förts till hjärtat och där fastnat eller hamnat i något av hjärtats egna kärl och hindrar blodtillförseln till hjärtmuskulaturen. I det senare fallet talar fackmännen om *hjärtinfarkt*.

I romaner talas det ibland, åtminstone i äldre litteratur, om att hjälten eller hjältinnan dör av "brustet hjärta". Romanförfattaren skriver naturligtvis detta i figurlig mening, till följd av hjärtesorg, otrohet eller svek, men man kan faktiskt även i bokstavlig mening dö av brustet hjärta.

Det kan hända att hjärtmuskulaturen vid något tidigare tillfälle har blivit skadad, t. ex. genom en hjärtmuskelinflammation i anslutning till någon infektionssjukdom eller som följd av en blodpropp i något av hjärtats mindre kärl. Om en cell skadas svårt genom bakteriegifter eller avstängs från blodtillförsel utöver en relativt begränsad tid, så dör den och börjar falla sönder och upplösas. Detta gäller alla celler i kroppen och följaktligen även dem i hjärtmuskulaturen. Om skadan inte är alltför omfattande eller förstörelseprocessen går alltför fort, sätter naturen i gång med ett reparationsarbete. Precis som när man får ett sår på huden ersätts de förstörda och felande vävnadsdelarna med ett bindvävsärr. Detta har inte samma hållfasthet och styrka som den ursprungliga vävnaden.

Finns ett sådant bindvävsärr någonstans i hjärtats muskelväggar och blodtrycket plötsligt stiger, t. ex. i samband med en häftig ansträng-

medicinskt

ning eller en sinnesrörelse, kan det hända att det försvagade och till ärrvävnad omvandlade väggpartiet inte stoppar för den plötsliga påfrestningen utan brister. Genom revan i hjärtväggen tränger då blod från de fyllda hjärtrummen ut i hjärtsäcken, som omger hjärtat. Denna fylls mer och mer med blod och därigenom kommer hjärtats rörelser så småningom att försvåras så mycket att det stannar. Vederbörande dör då av vad som kanske kommer att kallas "hjärtförlamning" eller "hjärtslag" men i verkligheten är det ett brustet hjärta.

"SLAG"

av
ARNE TALLBERG

Vad folk i allmänhet menar med "nervslag" är inte alltid så gott att säga. Jag skulle tro att man oftast åsyftar en plötsligt uppträdande och till omfattningen mera begränsad förlamning av musklerna inom någon viss del av kroppen, såsom en ansiktsförlamning, en förlamning av handens böj- och sträckmuskler eller av de muskler som håller upp

Jag har sett läkare och sköterskor dödströtta men ändå i full aktion; ibland undrar jag, hur deras fötter är beskaffade, så som de flänger och står dagarna i ända. Man drar sig faktiskt för att fråga dem om saker och ting, så jäktade är de, och man säger sig själv, att det finns så många, som är värre därän. Då och då hör man folk, som klagat på ovänligt och bryskt bemötande. Sådant har aldrig hänt mig, men varför skulle inte dessa kroniskt överansträngda personer någon gång bli otåliga eller irriterade. De är ju i alla fall människor. Nu är det inte meningen att göra alla män och kvinnor i vitt och blått till helgon och martyrer, men de har i alla fall det svåraste jobbet: att rädda liv.

"I DAG"
(Svenska Dagbladet)

främre delen av foten. I det senare fallet "doppar" tårna i marken eller golvet vid varje steg, varför vederbörande tvingas att lyfta den av förlamningen drabbade foten extra högt varje gång den skall föras framåt. Detta ger en egendomlig och för denna förlamning typisk tuppliknande gång.

Säger man bara att en person har fått "slag" eller "slaget" eller ett "slaganfall", utan några närmare bestämmingar, har man väl närmast i tankarna en plötsligt framträdande sjukdomsprocess i hjärnan, vilken medför en mer eller mindre djup och långvarig medvetlöshet, förlamningar, förlust av vissa färdigheter samt inte sällan dödlig utgång.

I de flesta sådana fall drar lekmannen i första hand den slutsatsen, att det måste ligga en hjärnblödning bakom det hela, men detta är långt ifrån alltid fallet. Även här kan åtskilliga och till sin natur skilda faktorer ge en för lekmannen enahanda sjukdomsbild. Ändå kan även han med lite uppmärksamhet och eftertanke urskilja ganska karaktéristiska olikheter i fråga om symptomens utveckling och förlopp i de olika fallen.

Medan hjärnblödning ofta utlöses i anslutning till en ansträngning eller sinnesrörelse och ett genom äderförkalkning skört och försvagat kärl brister vid den plötsliga blodtryckstegringen, uppträder en blodpropp i hjärnan i stället inte sällan efter en period av överksamhet eller i samband med sängläge. Det är inte så ovanligt att vederbörande i det senare fallet vaknar på morgonen och finner att en arm eller ett ben eller kanske hela ena kroppshalvan har blivit förlamad, ev. också att han har svårt att tala eller kanske rent av inte kan tala alls. Han kan verka lätt omtöcknad och virrig eller också helt förlora medvetandet och i det senare fallet kanske gradvis och långsamt glida in i en allt djupare dvala.

Vid "slag" av denna typ är utsikterna för ett tillfrisknande relativt goda, även om en viss grad av invaliditet inte sällan kvarstår.

Mest dramatiskt och överraskande ter sig kanske "slaget", när en blodpropp, som bildats i ett kärl någonstans ute i kroppen, lossnar och med blodströmmen förs upp till hjärnan och fastnar där. Symtomen påminner om de nyss skildrade, när blod-

Politiskt in hopp i nykterhetsfrågan

Hur man super — och var man super mest! — har blivit ett högaktuellt ämne just som detta nummer av Status presslägges. Vi har en alkoholistskongress av världskonformat i Stockholm. Upptakten till detta socialmedicinska evenemang var effektivt. Ingen hade väl väntat att presidenten i USA strax före skulle blanda sig i vårt knaprande med socialproblem, alkoholkonsumtion, självmordsstatistik och "välfärdens" avvisidor. I dunkla ordalag talade presidenten om en "ganska vänskapligt sinnad nation" vars levnadströtta medborgare sjunkit ned i alkoholism och självmord. Det var inte Amerika han talade om. Att en nation med hög levnadsstandard och ett väl utbyggt välfärdssystem kan urarta på det sättet tyckte statschefen var något att fundera över. Samtliga röster har efter "middagstalet" varit rörande eniga om att källmaterialet till detta tal måste ha varit mycket bristfälligt. Ett land som är "ganska vänskapligt sinnat" — hur ser det ut egentligen? Troligtvis skulle statschefen ifråga ha mycket svårt att klara ett inträdesprov vid socialpolitiska institutet — även språkmässigt sett. Vid dylika prövningar är det nämligen inte tillåtet att använda sig av en stab rådgivare. Man måste själv svara för sitt vetande. Och källmaterialet i tentamensfrågorna bör helst inte vara hämtat ur några vilda västernromaner.

Nu har — som sagt — en världskongress av alkoholspecialister varit samlad i Stockholm. Därvid framkom att det där

landet, som "super mest" troligtvis är mycket svårt att leta rätt på. Så vitt vi kan förstå sups det åtskilligt på många olika håll i världen. För några år sedan hörde vi en radiodebatt, där det framhölls att vi var alldeles för snåla på sprit här i landet för att utländska turister skulle ha lust att hälsa på oss. Sedan släppte vi motboken, bl. a. för att vi skulle se trevligare ut i utlänningarnas ögon. Troligtvis kan vi efter denna ansiktslyftning förtjäna betyget "ganska vänskapligt sinnade". Högre på betygsskalan internationellt sett lär vi knappast komma.

Bättre förreklam kan inte denna kongress ha fått. Men låt oss lämna de politiska slagfälten — både Sverige och Amerika har val i höst. Att alkoholism och självmord tillgripes i en valkampanj är inte så underligt. Dock förefaller det osannolikt att något segrande parti skulle kunna besegra alkoholismissbruket. Både i Amerika och Sverige kommer säkert "nubbandet" att fortsätta även efter valet. Den politiker, som uppträder alltför hotfullt mot alkoholvanorna, kan bildligt talat begå politiskt "självmord" — märk väl om han vänder sig mot medborgarna i det egna landet! Därför bör frågan överlämnas till experter. Vetenskapsmän och forskare löper däremot inga större risker om de råkar avslöja vilken andas barn vi vanliga medborgare är.

Så skedde också vid den stora alkoholistkongressen i Stockholm. Många vitt-

nesbörd lämnades av forskare från olika länder. Det var oftast skrämmande uppgifter om sambandet mellan trafikolyckor och alkohol, kriminalitet och alkohol osv. vi fått ta del av. Om sambandet mellan tbc och alkohol kunde docent Lars-Gustaf Ugglå berätta att 45 procent av de manliga patienterna, som togs in på Söderby sanatorium under första hälften av 1959, var eller hade varit alkoholismissbrukare. I de flesta fall hade alkoholvanorna stabiliserats innan tuberkulosen visat sig. Orsakerna till att alkoholismissbruk är så pass vanligt i detta klientel anses ligga i att dessa män lever ohygieniskt, sover utomhus och för ett oregelbundet liv. Storstaden Stockholm är naturligtvis i mångt och mycket ett alldeles speciellt kapitel — även då det gäller alkoholproblemet — men siffrorna är en allvarlig tankeställare särskilt för oss, som sysslar med de lungsjukas frågor. I det dagliga livet har vi nog en viss benägenhet att ta allt för lätt på nykterhetsfrågorna. Siffermaterial och andra fakta, som plockades fram om förhållanden i olika länder vid världskongressen understryker detta faktum. Nykterhetsfolket framstår kanske ofta som "tråkiga och tjatiga" i sin propaganda mot supsedan. Må vara att de nu inte hittat det rätta greppet på frågorna — men det är nog bra att det finns folk, som bryter mot den s. k. etiketten. En nykterhetspropaganda, som går på djupet, är därför verkligen något att stilla bedja om. Den behövs i alla "vänskapligt sinnade nationer" — det har alkoholistkongressen i Stockholm lärt oss.

proppen bildas inom något av hjärnans kärn. Förloppet och utgången beror i hög grad på *var* i hjärnan proppen fastnar. I ogynnsamma fall kan döden följa inom ett par timmar, i andra åter uppträder endast relativt lindriga symtom. Det är framför allt denna form av "slag" som *yngre* personer drabbas av.

Ett tillstånd som kan *påminna* om det vid "slag" kan uppstå vid en tillfällig kramp i något av hjärnans kärn och ge plötsligt uppträdande yrsel, förlamningar, domningskänslor el-

ler synrubbingar under några timmar, varefter symtomen går tillbaka och försvinner mer eller mindre fullständigt.

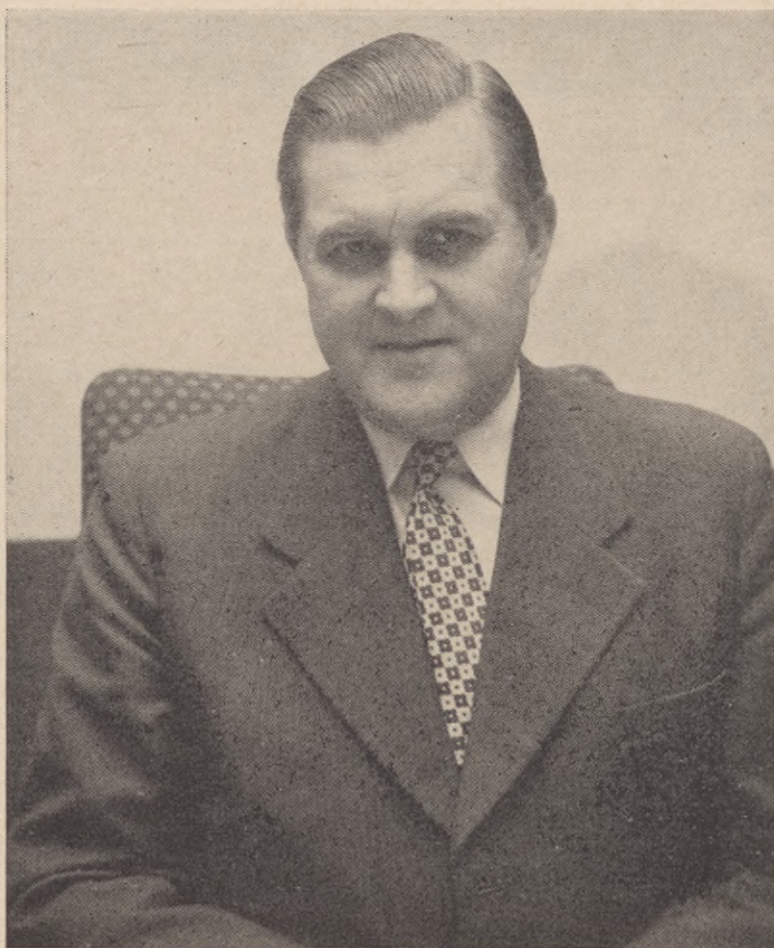
Rehabiliteringsåtgärder av olika slag spelar en mycket viktig roll för en neutralisering eller minskning av sviterna efter ett "slaganfall". En tidigt insatt, rationellt och målmedvetet bedriven rehabiliteringsterapi kan numera många gånger ge resultat, som vida kan överträffa vad man ursprungligen trott sig ha anledning att vänta.

Deltidsarbete i statens tjänst

Kungl. Maj:t har skickat ut ett cirkulär till statsmyndigheterna om användning av deltidarbete i statens tjänst. I cirkuläret erinras om "avtagande arbetskraftsreserver" och att det föreligger svårigheter att förvärva och kvarhålla personal inom skilda yrkesgrupper. Det rör sig närmast om personer, som av olika skäl står till förfogande endast för tjänstgöring på avkortad arbetstid. Deltidsarbete bör kunna tillämpas för både tillfälligt och mera stadigvarande behov av arbetskraft framhålls det.

Vi måste få en förnuftig planering av våra arbetskraftsresurser om vi ska klara 60-talets problem. Det är kontentan av den skrift generaldirektör Bertil Olsson ger oss att fundera över. Hans framställning på ett 30-tal sidor ger en förbluffande klar sammanställning av arbetsmarknadsfrågorna och rekommenderas till benäget studium för envar. Plockar man i innehållet märker man även snart att generaldirektören är en stridbar man, som går tillrätta med allt sorts slentriantänkande — han är både debattör och konstruktör i en och samma person.

Den som inte vill acceptera utvecklingen får skylla sig själv — så här ligger det till — vill ni nu hjälpa oss, ge oss de nödvändiga resurserna? Ungefär så resonerar Bertil Olsson. På sina håll har man haft betänkligheter mot alltför stor maktkoncentration till arbetsmarknadsstyrelsen. Bertil Olsson berör också själv den frågan i denna skrift. Det görs gällande ibland att full sysselsättning inte går att förena med frihet på arbetsmarknaden. "Det är ett försåtligt tal, allrahelst när det —

Generaldirektör Bertil Olsson

60-talets arbetsmarknad

som ibland sker — inväves i den objektivitetens slöja som vi brukar kalla vetenskap." Man tycker att det där är ganska hårda ord om vetenskapen — så mycket mera anmärkningsvärda för den som haft tillfälle att lära känna generaldirektören som en försynt och välbalanserad man vid förhandlingsbordet. Bertil Olsson tillbakavisar också påståendet att den fulla sysselsättningen ej går att förena med näringslivets effektivitet — näringslivet kommer att blomstra tack vare den fulla sysselsättningen, är hans slutsats.

Men låt oss här lämna det polemiska gebitet och titta lite på själva sakfrågorna. Vårt land är mycket beroende av utlandets marknader — en fjärdedel eller mer av vår nationalinkomst härrör av förbindelser med utlandet. Vi måste noga följa vad som sker ifråga om större marknader, teknisk utveckling och rationalisering för att hålla

vår egen produktionskraft på hög nivå. I USA är i dag hälften av befolkningen sysselsatta med att framställa varor som var helt okända för 25 år sedan. Detta är en signal till oss — vi kommer också att få stora problem med omställning av arbetskraft till nya yrkesområden. Folk kommer att flytta från basnäringarna jord- och skogsbruk till industri och serviceområden; stora förskjutningar har skett och kommer att ske mellan grupperna arbetare och tjänstemän. År 1930 hade vi 400 000 tjänstemän, 1950 var antalet fördubblat — 1960 utgjorde de omkring 1 milj. Beträffande den geografiska fördelningen strömmar folk norrifrån mot Mellansverige och kommer att gå vidare söderut — större marknader kommer att dra företagen söderut, närmare kontinenten. Rörlighet och omställning kommer att i hög grad prägla vårt näringsliv; gamla yrken försvinner, nya kommer till.

Denna omvandlingsprocess kan i korta tekniska termer katalogiseras som *omflyttning, omskolning, lokaliseringspolitik*, men problemet har också en psykologisk sida. Det är ingen lätt sak att rycka bort folk från hembygd, invant arbete, släkt och vänner för placering på nya jobb hundratals mil därifrån. Man kan ge kompensation för flyttning och sådant, men det är svårare att ersätta andliga och moraliska förluster. Författaren trycker starkt på den mänskliga faktorn — i det avseendet är han ingen dogmatisk samhällsplanerare som ser på människorna som byggklossar i sitt arbetsmarknadsverk. Nej, en bättre spridning av näringslivet över hela landet måste till i en aktiv lokaliseringspolitik.

Mycket mera vore att tillägga, men läsaren gör klokast i att själv vidare fördjupa sig i 60-talets arbetsproblematik. Att Bertil Olsson

TCO vill inte ha "kvotbestämmelser" om arbetskraft

I sitt remissyttrande över utredningen om äldre arbetskraft i statstjänst framhåller TCO att det är omöjligt att påvisa att det generellt sett skulle råda någon skillnad mellan den arbetskraft som uppnått 40-årsåldern och den yngre arbetskraften. Åtgärder för att bereda medelålders och äldre personer sysselsättning bör främst inriktas på att undanröja hinder i form av fördomar och formella åldersgränser som nu utestänger många arbetstagare.

Utredningens förslag om att avskaffa bestämmelser om högsta ålder för erhållande av statlig anställning och för tillträde till utbildning tillstyrks således av TCO.

Organisationen vill däremot avråda från åtgärder, som skulle kunna placera den äldre arbetskraften i särställning på arbetsmarknaden — dvs. genom införande av något sorts kvotssystem eller liknande undantagsbestämmelser. Förslag, som skulle kunna resultera i en mot medelålders och äldre tjänstemän riktad diskriminering i lönesättning avvisas bestämt. Utredningens förslag om arvodesanställning för vissa enklare rutinuppgifter och om inrättande av mellangradstjänster för bl. a. akademiker vill inte heller TCO vara med om. TCO understryker särskilt behovet av forskning rörande ålderns betydelse för arbetsförmågan, att tjänstemannaförmedlingen upprustas och att yrkesutbildningen bygges ut.

särskilt tryckt på de partiellt arbetsföras sysselsättning är ofta omvittnat — han nämner dem också här liksom kvinnorna och den äldre arbetskraften. Till sist ställs några önskemål inför det arbetslivets 60-tal vi är inne i. Full sysselsättning, snabbt framåtskridande och "stabila pengar" är mål man bör eftersträva. Bertil Olsson är för sin del mest böjd att se arbetsmarknadspolitiken som en viktig faktor i samklang med finanspolitik och andra samhällsåtgärder. Han förefaller i många stycken också ha ett öppet sinne för näringslivets realiteter — han är, som inledningsvis antytts' en stridsman, som helhjärtat sluter upp bakom sitt konstruktiva program.

Bertil Olsson: 60-talets arbetsmarknad, Tidens förlag, pris 1:50.

■ HET SOMMAR Forts. fr. sid. 23

sammans? I kväll är det sista gången. Kanske kommer jag någon gång när jag är hemma igen att stöta ihop med honom på gatan. Vi kanske går ett stycke tillsammans och kanske har svårt att finna ord efter den långa skilsmässan. Men båda kommer vi att tänka: "Vi älskade varann och ville leva ihop, men livet ville annorlunda".

— Du är ledsen i kväll, sa han och såg forskande på henne.

— Det är ingenting, sa hon och tänkte på resväskorna som stod packade därhemma, på biljetten som låg i hennes väska och på brevet till Mikael som hon skulle posta på väg till stationen tidigt i morgon bitti.

Det är bäst så här, tänkte hon, att inte säga något utan skriva i stället. I kväll kanske han skulle kunna övertala mig att stanna kvar, att inte resa alls, och här hos honom är det svårare att vara stark, att stå fast vid mitt beslut.

De hade satt sig på hans säng och han höll armarna om henne och kysste henne, som om han ville kyssa bort hennes sorgenhet och oro. Han överförde sitt lugn och sin trygghet till henne, och hon kände en behaglig slapphet i kropp och lemmar.

— Tänk inte så mycket, så många tunga tankar, viskade han. Allt kommer att bli bra.

Hon lade armarna om hans hals, tryckte sig intill honom, snyftade till.

Varför kan jag inte vara stark, tänkte hon.

Hon vände sig mot fönstret och såg ut på den mörka himlen. Det var sommarens djupa melankoliska nattmörker, men genom det öppna fönstret strömmade dofter av ännu frisk grönska, av sommarvind och vatten.

Hon tänkte på blommorna hon sett i parken på väg till Mikael. Det var astrar, sommarens sista tribut. Hon hade stannat och sett på de röda, lila, blå och vita blommorna och tänkt att hon måste vara lika stark som de — blommorna som förberådade höst och förgängelse men som hårdiga och uthålliga gick mörker och köld till mötes.

Hon låg klarvaken sedan Mikael somnat med armarna om henne, låg stilla och trygg i hans famn. Men hon visste att hennes lugn snart skulle vara borta, och när uppbrottet kom skulle det bara finnas ångest och tomhetens smärta.

Hon lyssnade på nattens ljud. Långt borta slog en kyrkklocka och nerifrån gatan ljöd ett gällt kvinnoskratt, ett hårt glädjelöst skratt. Hon hörde en bildörr slå igen och hörde staden börja vakna till

Statstjänarkartellen och LO om äldre arbetskraft

Statstjänarkartellen har till LO yttrat sig över utredningen om äldre arbetskraft i statstjänst. I yttrandet framhålls bl. a. att om man anser personer från 40-årsåldern som äldre arbetskraft är det mycket svårt för dessa att skaffa sig erforderlig yrkesutbildning: "Det är inte troligt, kanske knappast tänkbart, att sådan arbetskraft skulle vilja eller kunna skaffa sig yrkesutbildning vid denna ålder annat än i undantagsfall." Kartellen framhåller att det heller inte är möjligt "eller ens lämpligt" att slopa åldersgränserna till vissa statliga karriärer och utbildningar. Beträffande befordringsåldrarna efter genomgången utbildning är det snarare så att man behöver sänka dessa i stället för att som utredningsmannen föreslagit höja dem.

Överhuvud taget är statstjänarkartellen negativt inställd till det mesta som föreslagits för att underlätta de äldres anställning. "Den normala rekryteringen bör ske med yngre arbetskraft" framhålls särskilt. I sitt eget yttrande är däremot Landsorganisationen mycket mera positiv. I yttrandet föreslår LO bl. a. att svårigheterna för medelålders och äldre arbetssökande i stor utsträckning torde sammanhånga med arbetsledningens attityder. En systematisk information till arbetsledningen bör komplettera det Kungl. cirkulär utredningen föreslagit anser LO.

liv, hon hörde morgontidiga snabba steg mot stenläggningen...

När morgonen kom gjorde hon sig försiktigt fri från Mikael, steg upp och började klä sig.

Jag får inte tveka nu, tänkte hon, bara handla och göra som jag beslutat, bara gå min väg.

Hon såg att Mikael rörde på sig och trevade med handen efter henne i bädden. Men strax därpå hörde hon hans lugna djupa andetag och han sov åter tungt.

Hon tänkte att om ett par timmar skulle hon sitta på tåget. Hon ville skrika, kasta sig på sängen, lägga armarna om honom och stanna kvar.

Men jag får inte, tänkte hon. Jag får inte bli svag, jag måste bara gå min väg.

Hon fortsatte att klä på sig och när hon var färdig gick hon fram till sängen, ställde sig på knä vid den och såg ömt på det lugna avspända ansiktet, som hon visste att hon alltid skulle älska.

Och när hon legat så några sekunder reste hon sig, tog sin handväska och gick hastigt därifrån.

Otte Sköld: Marseille. Träsnitt (rött på vitt).

Missionär- sonen

*som blev cirkusartist
och konstprofessor*

Text: NILS-ERIC BJÖRSSON

Illustrationer med
tillstånd av
FIB:s Konstklubb

Otte Sköld fick inte länge uppleva sin skapelse Moderna Muséet på Skeppsholmen i Stockholm. Det invigdes i maj 1958 och på senhösten samma år avled han.

Han föddes 1894 i mellersta Kina, i Wuchang vid floden Jangtsekiang, son till ett svenskt missionärspär. Det råder ingen tvekan om att alla de kosmopolitiska intryck som han fick under sin barndom kom att bidra till utformningen av hans personlighet.

När han var fjorton år flyttade familjen hem till Sverige. Men skolgången vid läroverket i Norrköping kom inte att förlöpa så lyckligt. Det var inte så lätt att omplantera sig till svenska förhållanden; han behärskade kinesisk slang och engelska bättre än svensk grammatik. Men när det gällde teckning fanns det inget att anmärka, han visade stora anlag. Han tog snart sin mats ur skolan — han var fast besluten att bli konstnär.

Men den blivande professorn vid Konsthögskolan och chefen för Nationalmuseum fick sannerligen gå långa vägen. Det var motigt och svårt många gånger. Han fick ha en mängd olika födkrokar vid sidan om studierna. Den värsta motgången var väl när han inte kom in på Konstakademien.

Otte Sköld slog sig ned i Köpenhamn 1914. Samtidigt som han målmedvetet arbetade vidare, var han

tvungen att emellanåt ta en del försörjningsjobb: han uppträdde bl. a. som cirkusartist. Här i Köpenhamn mötte han sin livsledsagarinna. 1917 gifte han sig med Arna Arntz.

Otte Sköld kom i en experimentell period som bl. a. resulterade

i kubistiska och futuristiska försök. På den stor allmänheten hade kubismen vid den här tiden en rent chockartad verkan. Men inte på kritiken. Våren 1919 deltog Otte Sköld i Höstsalongen på Liljevalchs med sina kubistiska kompositioner och fick fina lovord.

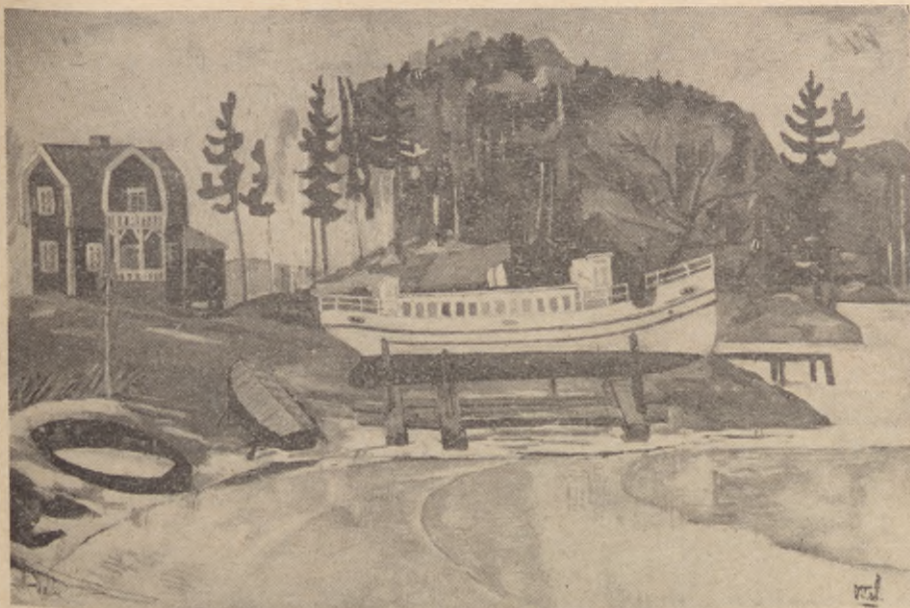
Nu var kriget över och på en lastbåt for Otte Sköld och hans unga fru till Frankrike. För att stanna där i nära tio år. Otte Sköld upplevde inte bara den brokiga nutidsatmosfären i Paris — lika intensivt upplevde han också de franska muséernas mästare. Den modernistiska attityd som inneslöt förakt för det gamla var inget för honom. På en separatutställning 1921 på Svens-Franska Konstgalleriet i Stockholm fick han sitt genombrott. Kritiken var översvallande.

Otte Sköld deltog under de närmaste åren i flera grupp- och internationella utställningar. Man kan säga om hans måleri under dessa år att han på en gång var både traditionsbunden och radikalt modern. Otte Sköld kom förresten aldrig att ikläda sig konstnärliga uniformer. "För mig", sade han själv, "har måleriet snarare varit att ständigt börja på nytt, att för varje särskild målning finna den form som målningen själv begär."

Men det som kom att dominera hans parismåleri, var den s. k. "ny-sakligheten", ett finslipat detaljar-

Otte Sköld: Den höga hatten.
Färgträsnitt 1916.

Att Otte Sköld också kunde måla "svenskt" bevisar denna tavla

bete i motivet. Han målade otaliga hustak, vindskupor och gårdar. Han målade gator och tidsreportage; de senare var bar- och kafébilder med en stor anhopning av människor.

I slutet av 30-talet kommer Otte Sköld hem igen och inleder något som man helt enkelt vill kalla hans svenska måleri. Han målar kärvt och uttrycksfullt, men med stor ömhet, uppländska landskap. Han går från det finslipade måleriet till en friare, spontanare koloristisk stil. Det är "Vårvinterkväll" och "Timmerdrivning", det är "Nyplöjd åker" och "Blåsig solnedgång" — det är så svenskt ett måleri kan bli.

Det är nu som Otte Sköld börjar sin glänsande karriär. Han blir lärare och slutligen direktör för Konstakademien, han blir chef för Nationalmuseum. Otte Sköld hade en fantastisk arbetsförmåga. Trots alla administrativa plikter hann Otte Sköld utföra mycket för egen del. En mängd monumentalmålningar kom till: "Folkvisan", fresk i Konserthuset i Göteborg; "Den goda jorden", mosaik i krematoriet på Skogskyrkogården, Stockholm; "Forntid, medeltid, nutid", dekoration i 1:a kammarens sessionssal Riksdagshuset, för att nämna några. Otte Sköld målade på fridagar, på nätter, på morgnar, på resor. Han sades själv en gång med den paradoxala vändning han så mycket tyckte om att använda sig av: "Jag skulle inte känna mig som en hel människa, om jag inte var splittrad av så många intressen!"

"Mitt liv är bara konst", sade han en annan gång. Ja, det blev en enastående livsgärning han lämnade efter sig. Därom finns otaliga vittnesbörd. Inte minst från elever, Nationalmuseum, hans skapelse Moderna Muséet och naturligtvis hans eget konstskapande.

En talande studie

■ ETT SOMMARBESÖK . . .

Forts. fr. sid. 13

kommenderas vid astmatiska luftrörskattarer, uppstått genom analys av en kinesisk drog, Ephedra vulgaris. Rauwolfia Serpentina, som nu har fått vidsträckt användning vid behandling av högt blodtryck är ett preparat som härrör just från Ayurveda i Indien. Och det finns många många fler ytterst värdefulla läkemedel som kommer från dessa gamla källor.

*

— Er verksamhet i Indien, har den något speciellt mål eller syfte?

— Ja, det kan man nog säga, svarar den vittbereste doktorn dröjande, medan blicken förlorar sig i fjärran. — Jag strävar efter att söka rädda de pärlor i form av läkemedel som Orienten äger och som finns både i mineralier och växter. Glädjande nog ställer sig indiska regeringen inte bara förstående inför sådana försök, utan den till och med stöder dylikt forskningsarbete. I New Dehli t. ex. finns en särskild avdelning inom medicinalstyrelsen som sysslar enbart med läkemedel utvunna ur Ayurveda. Likaså i Kina. Där arbetar de medicinska myndigheterna intensivt på att rädda Kinas urgamla medicin. Och jag hoppas att så småningom kunna berika medicinen med dessa värdefulla substanser.

Jag har satt som mål att tränga in i Rudolf Steiners medicinska kunnande liksom Leroi — doktor Nordlund nickar mot kollegan vid andra sidan bordet, schweizaren som egentligen är portugis, men som i unga år lämnade sitt land — inriktat sitt liv på att utforma och kritiskt prova Steiners medel till förebyggande och eventuellt . . . botande av cancer.

Skriv försiktigt det där om "botandet", råder Indien-doktorn vi har ju ännu inte hunnit så långt i vårt forskningsarbete — och människor missförstår så lätt.

*

Måltiden är avslutad. Någon reser sig upp och läser bordsbönen — ett citat av 1600-tals-diktaren och läkaren Angelus Cilesius. Vi räcker varandra händerna och bildar en fast kedja kring det långa bordet, likt en symbol för gemenskapen — ett tyst löfte att bygga för framtiden. Så tackar vi i korus för maten.

"Alla impulser kommer till sist från konstnärens hela personlighet, medvetet och omedvetet."

(J. von Konow)

Ett sommarbesök på Solberga-hemmet i Järna

— Jag kan inte ha feber i oändlighet... det måste vara min normala temperatur... tjuter 9-årige Kaj förtvivlat på sin sjungande svensk-finska dialekt.

Den gälla rösten slår hål på stillheten, tränger igenom grönskan och biter sig in i våra sinnen.

— Jag kan inte ha... kan inte... Pojken gråtskriker hysteriskt.

Att ha feber i "oändlighet" när man inte känner sig sjuk, och att behöva gå in och lägga sig mitt på ljusa dagen när man är 9 år och full av leklust. Det kan inte vara riktigt. — Hans reaktion är sund och intelligent, och för en utomstående kan det därför synas egendomligt att gulligt runde lintotten Kaj är ett av de många utvecklingsstörda barnen i detta läkepedagogiska centrum.

Men Kajs feber är tyvärr inte "normaltemperatur". Doktorn har givit sina direktiv: pojken måste i säng.

Kajs unge anstalts pappa försöker lugnt och vänligt tala honom tillrätta. Så småningom lyckas han. Pojken resignerar och går snällt fram till "pappan", som låtsas som om ingenting hänt, säger bara något skämtsamt i det han med stor ömhet lägger armen om sin skyddsling. Så följs de lugnt åt in i ett av de 16 husen som är Kajs hem på Solberga — ett naturens paradiset där just nu försommaren nått sin kulmen och glidit över i högsommarens fulltonighet. En värdig inramning till det kärleksverk antroposoferna skapat och utvecklat till fromma för psykiskt skadade och missanpassade barn. Säkert går många tacksamma föräldratankar till Gustav Ritter, den man som alltsedan första spadtaget togs på Solberga burit upp och varit själen i det hela. Ty genom honom har dessa barn beretts möjlighet att anpassas till ett normalt liv. Ingenting som kan leda till fysisk eller psykisk hälsa har lämnats oförsökt. Det finns också en grupp läkare som ideologiskt är knutna till denna särpräglade institution, läkare vilka hävdar att den sakliga vetenskapen måste berikas med de positivt verkande krafter Naturen själv ställer till förfogande.

Att läka — hjälpa — hugsvala — tycks vara den gemensamma nämnaren. Här om någonsin kan man tala om samarbetets välsignelse.

*

— Får vi nån godis idag? — Nej, inte idag, kanske i morgon, säger vänligt leende husmor när hon på sin rond på lördagsförmiddagen omringas av ivriga små

pensionärer, som inte bara vill ha "godis" utan också klänga på den avhållna föreståndarinnan.

— Varför har du dom där dumma kläderna idag, säger Anders, 7 år, och betraktar misslynt husmors fräscha klän-

Jan-Axel Nordlund

ning med de bländvita manschetterna. Han är som en kattunge, Anders, tycker om att borra in huvudet i husmors famn. Men är hon "finkläd" får han inte göra så. Det både vet han och förstår att respektera.

Husmor har mycket att bestyra. De 16 gårdarna — som alla har vackra namn: Körbärgsgården, Nypongården, Blåbärgsgården, etc. — ligger spridda över en ansenlig areal. Inga längor eller enhetliga huskroppar som kan föra tanken på anstalt, utan tvärtom, individuella små hus med trivsamma tomter, där barnen får rumstera om och leva sitt liv precis som vanliga barn i ett vanligt samhälle. — Husmor skyndar från den ena gården till den andra. Det skall vara nystrukna dukar, rent sänglinne och färska blommor

INTERVJU

med Indien-läkaren

Jan-Axel Nordlund

av

SIGNE HIRSCH

överallt, och så en liten konferens med husföreståndarna. Dessförinnan har hon gjort iordning korgarna, en för varje hus-håll, med veckans ranson av specerier, frukt och godsaker. Det är bara att hämta på förrådet.

Idag är det extra mycket att göra. En hel del gäster har redan anlänt och flera väntas. Vi blir nog 30 till middagen anförtror hon mig, innan hon försvinner på de gröna gångarna upp mot huvudbyggnaden.

*

Det är trångt och trivsamt kring middagsbordet. Stämningen är gemytlig, och den lekamliga spisen står inte den andliga efter.

Ett stort läkarteam — bland dem flera cancerforskare — har mött upp på Solberga för att tillsammans med olika kategorier meningsfränder utbyta rön och erfarenheter från det gemensamma arbetsfältet. Bredvid mig sitter en man som är lika hemmastadd i Indien som i 1700-talshuset i Centralbadets park i Stockholm, doktor Jan-Axel Nordlund, med praktik på båda ställena.

— Säg, doktor Nordlund, hur kom Ni att ansluta Er till filosofen Rudolf Steiners läkepedagogik och de antroposofiska tankebanorna?

— Jo, säger doktorn eftertänksamt, som ung medicinare kom jag till insikt om att bakom den sakliga vetenskapen måste finnas något annat, något djupare sett mera mänskligt. Jag var full av förväntningar när jag kom till universitetet, men när jag konfronterades med vetenskapen fann jag att den avsondrade sig från det mänskliga. Inlärandet av rena minnessaker gjorde att det blev något sterilt över studierna. Analyserandet av vetenskapen gav inga filosofiska utblickar. Människan består ju inte bara av kropp utan också av själ, men läran om själen hade beretts alltför litet utrymme i studieplanen. Jag kände mig besviken och började längta efter att få hjälpa människor både andligt och lekamt. Rudolf Steiner blev därvid min förebild. Han inte blott inspirerade läkepedagogiken, han kastade ett andligt ljus över den moderna naturvetenskapen. Han påvisar också att det förr i världen inte fanns någon separation mellan andlig vetenskap och naturvetenskap och inte heller någon verklig splittring mellan andlig kunskap och medicin eller mellan psykologi och fysiologi. Varken i Europa eller Orienten. Steiner har bland annat också belyst kristen-

domens ställning och särart bland världsreligionerna.

Vad som i hög grad kom att inverka på mig var vidare en artikel av råkostpionjären Wærland som jag fann i en hälso-tidskrift.

Wærland hade gjort ett besök på Mikaelgården, den andra läkepedagogiska institutionen här i Järna-trakten, och var ytterligt positivt inställd till verksamheten där. Han redogjorde för sina intryck och berättade om de varmhjärtade människor han mött där uppe och hur dessa lyckats göra psykiskt sjuka barn friska. — Hälsan, säger Wærland, beror väsentligen på näringen, som bör vara lacto-vegetarisk, och ytterst på hur man odlar grönsakerna. Dessa påverkar ju i sin tur den mänskliga organismen.

Jag fann Wærlands uttalande så märkligt, ja rent av fantastiskt, att jag oemotståndligt drevs att söka tränga in i dessa tankeriktningar.

När jag så en dag fick en inbjudan hit till Solberga kände jag mig både glad och lycklig, för här skulle jag möta just sådana människor jag längtat efter, människor som var besjälade av en önskan att på ett sakligt sätt klargöra hur det andliga griper in i det fysiska. Den torra naturvetenskapen blev plötsligt levande och fick själ, och jag förstod att det även på andra håll i världen måste finnas likasinnade som arbetade med läkepedagogik för sjuka barn.

*

Sedan jag blivit legitimerad läkare fortsatte jag min utbildning, bl. a. vid olika sinnessjukhus. Jag blev delaktig av de stora framgångar som gjorts på detta område men varseblev också att det fanns mycket som inte kunde förklaras, t. ex. vad hallucinationer är. Dr Steiner pekade på att hallucinationer ofta beror på störningar i de inre organen, och att dessa därför först borde ingående undersökas innan läkaren ställer sin psykiska diagnos. Mina många och långa resor på kontinenten gav mig sedan tillfälle att närmare lära känna vilka praktiska konsekvenser en sådan åskådning för med sig.

Under mina färder i Orienten upptäckte jag att där ännu lever kvar, ehuru i dekadant form, rester av en medicinsk spirituellt kunskap om människan. I Indien, där jag nu delvis är verksam, kallas den Ayurveda. Det är en medicin med mångtusentåriga traditioner som bygger på de urgamla Vedaskrifterna. Liknande förhållande existerar i Kina inom den s. k. traditionella kinesiska medicinen. I denna såväl som i Ayurveda finns enorma skatter av vetande, och somligt har redan inspirerat den s. k. skolmedicinen. Så har till exempel läkemedlet Efedrin, som re-

Forts. å sid. 11

■ FÅGLARNA KRING MIN . . .

Forts. fr. sid. 17

sina långa vassa näbbar lyckats freda sig mot göktytorna. Får se vem av dem som blir herre på täppan nästa år.

En stor överraskning har också ett rödhakepar berett oss. De har brukat hålla till vid en stor rishög på tomtens skräphörn. Där har jag också ett par gånger funnit deras bo och de har varit mycket trevliga små vänner, både att lyss till i vår- och sommarkvällarna och att titta på, lysande som röda lyktor i dunklet därborta under granarna. Men i år gav de oss som sagt en extra överraskning. En dag då min fru skulle gå och hämta ved fick hon se en liten fågel flyga ut ur ett hål under en stubbe alldeles framför dörren till vedskjulet. Jag tillkallades och fann i stubbhålet ett bo med fem ägg — rödhakeägg. Man kunde se dem stående litet på avstånd till och med — och vi hade inte alls lagt märke till varken bobygnad eller ägglägningsbesök där. Men allt detta kunde ha passerat under loppet av någon vecka och om morgnarna då vi inte varit där. Nu fick vi emellertid lära oss att umgås på ett fint och försynt sätt med dem. Till en början ville det inte gå att smyga stubben förbi utan att skrämma den ruvande honan av redet, men snart lät hon oss hållas, bara vi inte kom för häftigt eller hastigt in på henne. Det var oss en stor glädje detta och smått hjärteknipande med det lilla fågelparets förtrolighet och tillit. Därför blev vår bestörtning och sorg stor den dag jag fann boet tomt. Det måste ha varit en vessla, som lyckats ta sig in genom en smal gång bakvägen och burit bort äggen ett efter ett utan att på minsta sätt skada själva boet.

*

Ett par törnskator har tagit sig för att bygga bo i en kärnhåla med manshögt älgräs bland vide och björk — en högst ovanlig plats för den fågeln. Men backarna och fälten omkring passar henne bra förstås. Första året låg boet i en liten granbuske till och med men nu i år och förra året har det legat i videsnåren. Under ruvningstiden ser man bara till hanen eftersom honan ensam sköter om att hålla äggen varma. Han brukar sitta på ledningstrådarna uppe vid vägen och spana efter byte på marken. Så fann vi honom i vår, pojken och jag, första gången, och ideligen for han ner till kärnhålan med vad han fångat. Vi trodde först att det redan fanns utflugna ungar, eftersom han dök ner på olika platser. Men efter att ha vaktat på honom en stund och studerat hans förehavanden märkte vi att han alla gångerna siktade på en och sam-

ma punkt i kärret. Det var bara det att han var förslagen nog att söka sig dit på olika vägar. När vi ansåg att vi var på det klara med var boet måste ligga stegade vi dit ner. Komna ett par steg in i snåren såg jag pojken framför mig stan-na, höja sig ner och föra undan en gren — oh! sade han sedan! Ett försiktigt steg till och jag stod tätt bakom honom. Framför oss såg vi lågt i en buske det lilla boet. Där låg honan blick stilla på äggen och på grenen intill satt hanen vakt! Den synen skall jag aldrig glömma. Han är en mycket uppmärksam äkta man, törnskatehanen, och det var alltså makans han matade så flitigt. Men han är själv inte någon kostföraktare precis. I en klyka i en videbuske nära boet fann vi en mus och en fågelunge fastklämda för eget behov.

Så skall jag bara till sist också berätta om drillsnäpporna. Vid den steniga sjöstranden där vi har vår båt liggande har alla år ett par hållit till och litet längre bort i en vik ännu ett. När vi kommer dit ner brukar vi se dem i klippande flykt tätt över vattnet eller sittande på någon sten. Fram på försommaren brukar de vara oroliga värre och fara av och an och varna, ty då har de ungar på stranden. Sjön är inte precis fågelrik, det är sällan sådana här djupa, steniga sjöar. Där finns i alla fall ett lompar och ett par storskrakar, fiskmåsar och tärnar. Men drillsnäpporna vid stranden är trevligast med sina lustiga flyg lekar och sitt rytmiska drillande spel. Ljusa vår- och försommarkvällar skänker de en särskild stämning åt sjön och stranden. I år fann vi första gången deras bo. Vid en promenad längs stranden hade vi turen få se en av fåglarna komma flygande — uppifrån skogen! Litet fundersamma gick vi uppför branten från stranden och slog oss ned där vi tyckte att fågeln kom ifrån, i närheten av en kullblåst gran. Inte lång stund efteråt kom hon tillbaka längs stranden. Plötsligt kastade hon om och styrde rätt upp emot oss och försvann bakom granen, blott några meter ifrån oss! Där låg boet i en tuva, ett litet fint rede med fyra vackert tecknade, päronformiga ägg. Det var rätt överraskande att det låg så långt — något hundratal meter — från stranden. Men så är det ofta. Det finns fullt av undantag och avvikelser från regeln i naturen — och det är det som gör allt naturstudium så intressant och spännande.

Av ca 1.000 flyktingar med tbc, omhändertagna i Sverige under 50-talet, var endast 32 kvar på sjukhus den 1 januari 1960.

SEMESTER-STAD

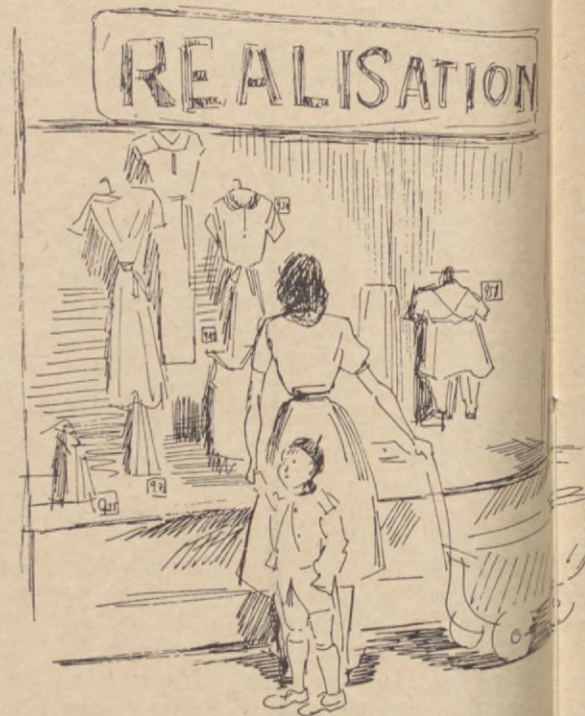
Sommaren 1960 kännetecknades av flitigt intresse för väderleksrapporter, som välvilligt delade ut regnområden över så gott som hela landet. Endast norra delen av landet var förskonat från välvilligheten. Vi i Stockholm köpte paraply och regnrock, tog en regnförsäkring och satte oss sedan ned med en bok medan alla regnrekord för Stockholm slagna, Grimbergs Sveriges historia var färdigst och vi slog upp paraplyet och gick till kontoret igen. Sommaren har dock inte varit alldeles stillast och vi slog upp berättar vidare med sitt ritstift om Sommar-Stockholm.

Man tog på sej de korta byxerna och väntade på bättre tider

En och annan tycks ha hittat solbränna...

I brist på annan sysselsättning kan man köpa kläder

"Plastbubblan" tränar för 4-veckorssemestern

Vi läser Grimbergs historia sittande på en parksoffa

Teckningar: Elsie-Britt Stenqvist

Mången ensam flicka från landet åkte till Stockholm för att dricka kaffe ute

Glada svampar trivdes med vätan

Jag skall berätta om fåglarna kring min stuga. Den ligger i en dunge på en kulle med fält och en liten sjö åt ena hållet, djupa storskogen åt det andra, och fåglar finns där gott om, både vanliga och mindre vanliga.

Morgnar och aftnar brukar en häger, ibland två, komma till vår lilla sjö för att fiska. När man kommer ut ur stugan tidigt på morgonen och tittar ner över sjön

dyka upp över skogen bortom sjön, göra en lov över ängarna och i glidflykt segla ned och slå till vid bäckmynningen i sjöns ena ända. Där är tydligen bästa fiskeplatsen.

En dag hade vi besök av bastardnäktergalen. Från tidigt på morgonen till sent på kvällen sjöng han oavbrutet i ung-
björkarna och buskarna längs ett dike i kanten av fälten och flyttade sig aldrig

från skogen. I början var det mest honan som kom fram, och gång efter annan såg vi henne fara åter med näbben full av strån. Hur jag än sökte i unggranarna i skogen runt om fann jag aldrig hennes bo — kanske hade hon det långt borta. Sedan såg vi inte till varken hanen eller honan på en lång tid. Men nu på sistone har de ofta varit framme. De kommer för att dricka i vår bäck. Det är en underbart vacker syn att se dem, särskilt hanen i otroligt bjärt röd dräkt, söka sig fram längs den blomsterklädda bäckkrenen. Smyger jag sakta ner till spången över bäcken kan jag få se dem båda sitta på en sten och doppa näbben i vattnet.

*

Från stugan leder en väg genom ett stycke skog ner till sjön. Nästan varje tid på året kan man där stöta på en tjäder eller spår av tjäder — på vintern i snön eller i form av spillning på vägen och stigarna från denna, under deras nattkvistar. Just nu hittar vi ofta vackra

Taltrasthonan hos sina ungar

brukar man få se honom stå orörlig där nere. Kanske får han efter tålig väntan en fisk och då spatserar han vidare längs stranden till en annan lämplig plats. Så fortsätter han sitt fiske hela morgonen tills han avpatrullerat stranden runt om. Det är en vacker syn, men ännu tjusigare är nästan att i kvällningen se dem

från det lilla området. Det var nog en ensam unghane, som ännu inte funnit sig en maka och nu for från plats till plats och föredrog sin omväxlande, starka, vackra sång för att söka finna henne. Redan nästa dag var han försvunnen.

Ett domherrpar har hela våren och sommaren då och då kommit på besök

fjädrar efter dem, små spräckliga dun eller väldiga ving och stjärtpenor av tuppar, i deras balgropar i sanden invid väggkanten. En höna har ett par gånger till och med behagat bala på själva tomten intill stugan, men sedan jag en gång en tidig morgon ofrivilligt skrämde upp henne, då jag kom ut ur stugan och plötsligt formligen stod öga mot öga med henne, kom hon aldrig mera åter. Det är också sällan man verkligen får se dem i skogen — mest inskränker sig mötena till att man får höra det brakande uppflöget.

Men det är de kring själva stugan bofasta fåglarna jag gjort bäst bekantskap med.

En dag i maj kom pojken och jag på en nötskrika med mystiska förehavanden. Hon hade nämligen en pinne i näbben och smög undan för oss. En stund efteråt hörde vi henne litet på avstånd. Det var ett av de där underliga, lågmälda, nästan buktalaraktiga lätena hon har för sig särskilt under häckningstiden. Inte

utan spänning började vi söka efter ett bo i träden — och fann snart ett i en mindre gran. Vi gömde oss bakom var sin grov trädstam. Nötskrikan brukar vara svår att avslöja vid boet. Var detta hennes? Vi trodde det snart ty två gånger kom hon försiktigt flygande i en vid båge kring oss tätt förbi boträdet och längre bort hörde vi ännu en skrika. För att inte störa dem längre gick vi därifrån. Komna ett stycke på väg stannade pojken plötsligt, tittade på mig utan ett ord och höjde långsamt ett finger mot en grov tall helt nära. Som på en given signal sjönk vi båda mjukt ihop på marken. I en klyka, bildad av tre grenstumpar, låg kvistar och ris till ett påbörjat bo och där stod skrikan och ordnade som bäst med bygget. I nästa ögonblick satt helt plötsligt också I nästa ögonblick, hanen tror jag, på boken andra fågeln, hanen tror jag, på boken kanten med en pinne i näbben, vilken han nästan varligt lade ned framför sin maka. Så låg vi där länge och betraktade dem. Men till slut måste vi ju gå. Efter att en sista gång ha fångat in den vackra bilden i kameraskoken drog vi oss undan. Jag tänkte mig dit igen med kamera och allt för att få bättre bilder — men därav blev intet. Nästa dag var skrikorna borta och boet fortfarande knappt halvfärdigt. Något eller någon hade skrämt de skygga fåglarna.

*

Taltrastarna har varit talrika i år. Inte mindre än tre fint murade bon med vackra blå ägg har vi funnit alldeles i närheten. Den ena honan var så orädd att hon låg kvar på äggen när man kom fram till boet i en granbuske alldeles intill en stig, där vi dagligen gick förbi. Och när sedan äggen kläcktes kunde vi dag för dag följa de vackert fläckiga, stort gapande ungaras snabba tillväxt. En smula oro röjde väl föräldrarna vid våra besök vid boet men det var en väldig skillnad på deras uppträdande och på de sällsynta dubbeltrastarnas. Vi har nämligen nu andra året i följd haft ett par av den fina fågeln i skogskanten invid stugan. Denna de stora skogarnas egen trast lever annars tillbakadraget och gör inte mycket väsen av sig. Det gjorde nu sannerligen inte det här paret heller, fastän de slagit sig ner i vårt nära grannskap och det dröjde länge innan jag fann deras bo rätt högt upp i en tall. Jag hade till och med en hel del bryderi med dem, innan jag var säker på att det verkligen var dubbeltrastar. Allt jag hade att gå efter var deras fint surrande varningsläte då de smög undan bak träden så snart jag kom i närheten av boet. Men när det sedan kom ungar i boet såg vi dagligen föräldrarna samlande mat åt dem på fälten och då var det inte svårt att känna igen dem

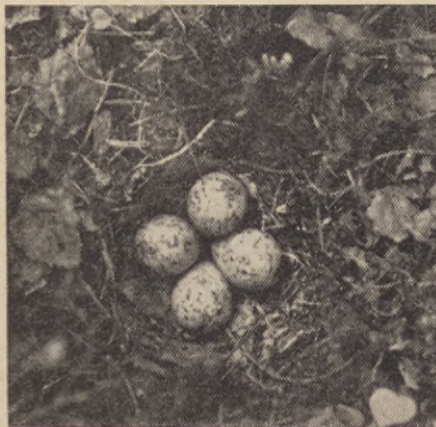

Flugsnapparhonan som bytte make

på storleken, de kantiga linjerna, den ljusa täckningen och de tvårovala fläckarna på buken.

*

Med svartvita flugsnapparparet i en av våra holkar har det varit en särskild historia — ett triangeldrama. De har bott här i flera år och äktenskapet har till synes varit enbart lyckligt. Förra året uppenbarade sig emellertid en ensam hane på tomtens och stannade kvar där. Det var tydligen en yngre fågel, ännu utan maka. Han var trots sin förmodade ungdom en ovanlig storsångare, en av de bästa jag hört. Hans repertoar inrymde mellanslag av mjuka och veka tongångar, som man sällan får höra från en flugsnappare. Veckorna gick emellertid utan att han lyckades locka till sig någon hona. Under tiden hade paret ägg i holken, vilka honan låg och ruvade. De båda hanarna hade väl en och annan dust med varandra, men det

Fågelrede med päronformade ägg — det är drillsnäppans bo

lilla området tycktes räcka till för dem båda ändå. Hur det nu gick till är svårt att säga, men faktum är att blott några dagar efter det att äggen kläckts och matningen av ungararna börjat — så övergav honan sina små och gav sig i lag med den yngre hanen. Kanske hade hon legat och lyssnat till hans sång och blivit förtrollad därav. Efter ytterligare några dagar låg hon på sin andra kull i en holk bakom stugan och utanför på en gren satt dagen lång hennes nye make och sjöng för henne. Den stackars övergivne fick ensam ta sig an ungararna. Han slet och släpade och for som en skottspole mellan holken och fältet nedanför från klockan tre på morgonen till sent på kvällen. Men han hade tur också. Tack vare varmt och soligt väder och att djur gick på bete på ängen gick han faktiskt i land med uppgiften. Dag för dag hördes ungararnas sorl från holken. Allt högljuddare. Och kan ni tänka er — flera gånger under denna tid inträffade det lustiga och märkliga att den andre hanen, hans rival, kom och hjälpte honom med matningen! Det var väl sysslolösheten under honans ruvningsperiod som drev honom därtill — eller dåligt samvete. Hur som helst så blev ändan på historien den att under loppet av sex veckor två kullar små svartvita flugsnappare fördes ut i livet av en hona med hjälp av två hanar. Men vänta nu. Riktigt slut därmed var det inte. I år har den otrogna honan återvänt med sin unge make till holken bakom stugan och den bedragne äkta mannen har infunnit sig vid den gamla holken med en splitter ny hona!

*

Fastän vår stuga ligger ensamt har ett starpar letat sig dit från den närliggande byn. De har bott där nu i tre år. Våren i år blev ju sen och först i slutet av maj hade de ägg i holken. Vid den tiden lät en nyanländ göktyta allt oftare höra sig i trakten. Till en början strövade hon omkring inom ett större område, men valde slutligen hagarna bortom fälten vid stugan till stadig uppehållsort. Ett par gånger var hon framme på själva tomtens, men jag tänkte inte närmare på saken. Stor blev därför min förvåning, då jag en söndag fann bomaterial och fjädrar utkastat på marken under starholken och stararna borta. Men jag fann också något mera — ett ägg. Det var emellertid inte något starägg utan helt vitt. Först begrep jag inte sammanhanget, men då några dagar senare en göktyta flög ur holken stod händelseförloppet klart för mig. Stararna hade blivit bortkörda av tyterna och under striden hade honan, som varit i värpnöd, släppt ett ägg på marken. Det förvånade mig i alla fall att inte stararna med

Forts. å sid. 13

SMAKEN är olika

av

BENGT SJÖGREN

Om tycke och smak bör man inte disputera — sade redan de gamla romarna — men det ligger mer i det ordspråket än man visste på den tiden. Det är inte bara synen och hörseln som varierar från person till person, utan liksom det finns folk som är färgblinda — och liksom många människor saknar förmåga att uppfatta och återge musikaliska nyanser eller rent av toner — på motsvarande sätt finns det också folk som är smakblinda.

Jag menar nu inte i den bemärkelsen att deras smak är oskolad — utan "verkligt" smakblinda genom att deras smak-sinnesceller inte uppfattar någon smak hos ämnen, som samma celler hos andra människor reagerar för.

Det påstås t.ex. att grapefruktskal är förfärligt beska. Själv är jag inte alldeles övertygad om det. Jag skulle gå med på att de är något litet beska, men jag är inte säker på om det är suggestion från majoritetens sida som kommer mig att känna det så — eller om jag möjligen är något slags mellanform. I vilket fall som helst är just grapefruktskalen det mest påtagliga exemplet på att "smaken är olika".

De innehåller ett ämne som kallas för fenyltiokarbamid — och som visserligen för de flesta smakar i högsta grad beskt redan i så svag lösning som en del på 16.000 delar vatten. Men inte mindre än 30 procent av världens vita befolkning är smakblinda för samma lösning — och några procent uppges till och med påstå att den smakar sött.

Det var med avsikt som jag sade "inom världens vita befolkning". Det är nämligen nästan enbart hos oss som denna form av smakblindhet förekommer. Sedan den upptäcktes på 20-talet av den amerikanske kemisten Arthur Fox, har forskarna hunnit mata försöksgrupper ur flera andra raser med fenyltiokarbamid — och det har då visat sig vara ytterligt få som *inte* har påstått att de fick besk smak i munnen.

Det förefaller alltså som om denna defekt skulle vara specifik för den vita rasen, och man antar därför också att det

är inom den som defekten en gång i tiden uppstått genom en mutation — en förändring i något av de arvsanlag som bestämmer funktionerna hos våra smak-sinnesorgan.

Utän minsta tivel är smakblindheten nämligen ärftlig — och såvitt man hittills lyckats räkna ut, ärvs den recessivt eller vikande. Det innebär att man blir smakblind endast om man ärver anlag till defekten från bägge föräldrarna. Skulle man bara ärva smakblindheten från den ena av dem och få komplett smakanlag från den andra, viker defekten för anlaget till smakförmåga — och i kraft av detta anlag *kan* man känna den beska smaken i grapefruktskalen.

Fler liknande fall av smakblindhet har senare blivit upptäckta — och det rör sig nästan genomgående om ämnen som är besläktade med fenyltiokarbamid. Det beror förstås på att man särskilt letat

just bland det ämnets kemiska anförvänder och utesluter inte att det kan finnas många fler ärftliga smakdefekter av hittills oantat slag. Om man nu verkligen kan tala om defekter och smakblindhet, eller om normalt och onormalt i ett sådant fall. Det finns också ämnen som endast en minoritet över huvud taget kan uppfatta. Ett av de senast upptäckta är natriumbensoat — ett salt av bensoesyra. För de flesta smakar det ingenting alls — men för en person på fyra smakar det antingen sött eller beskt.

Detta samband mellan sött och beskt går igen i hela raden av de ämnen, där smaken är olika, och det lär på något sätt hänga ihop med att de innehåller en bestämd kombination av kväve, kol och svavel. Men exakt vad de ställer till med — eller inte ställer till — i smaklökarna, det lär man ännu inte ha fått full klarhet i — även om man på senare år just i slemhinnan över smaksinnescellerna lyckats spåra upp en del s.k. enzymer som san-

"Själva känsligheten för smakintryck varierar" — här tycks det finnas anledning att uppöva alla tänkbara sensationer i smakväg

nolikt deltar i smakregistreringsprocesserna. Sådana enzymer av olika slag förekommer överallt i kroppen och bär ansvaret för en mängd olika, livsviktiga kemiska reaktioner.

Det kan också bara vara en tidsfråga, när smaksinnesforskarna med nuvarande fina biokemiska metoder definitivt skall kunna lösa gåtan om smakens variationer — antingen den nu visar sig hänga på tillgången till enzymer eller på andra faktorer. Det gäller ju inte heller bara den s.k. smakblindheten. Själva känsligheten för smakintryck varierar avsevärt både från person till person — och från den ena tidpunkten till den andra — och även det måste ju ha någon biokemisk förklaring.

Annars är smaksinnet betydligt enklare konstruerat än vårt andra kemiska sinne — lukten. Luktetsinnet är visserligen uteslutet hos människan i jämförelse med de flesta andra däggdjur. Särskilt de som är i rörelse på natten är rent av beroende av dofter i sin omgivning för att över huvud taget kunna orientera sig. Men det är ändå en hel mängd olika nyanser som även vi lukt-obegåvade människor kan uppfatta och lära oss att skilja på.

Med smaken kan vi däremot bara urskilja fyra egenskaper sött, salt, surt och beskt — och det är olika smaksinnesceller som svarar för var och en av dessa smaksensationer. Deras arbetsfördelning är så totalt genomförd, att de helt enkelt inte kan registrera någon annan smak än den som de är specialister på.

Särskilt tätt sitter de på tungan — glesare i gommens och svalgets slemhinna — så det är egentligen uppåt väggarna galet att tala om "läckergom". Det borde snarare het "läckertunga" — inte minst som de smakpapiller som reagerar för sötsaker är koncentrerade mitt framme på tungspetsen. På sidorna av denna grupperar sig sedan de saltkänsliga smaklökar i störst antal. Längre bort på tungans sidor sitter de som är känsliga för sur smak, medan registreringen av beska smaksensationer framför allt sker vid tungroten.

Ungefär likadant är det ordnat hos de andra däggdjuren, men tar vi steget genom ryggradsdjurserien ända ner till fiskarna, så finner vi att smakorganet visst inte nödvändigt behöver sitta just i munnen. Smaksinnets uppgift är ju att reagera för vissa slags lösta kemiska ämnen — och fiskarna kan faktiskt anses leva

helt omgivna av en lösning, vars beståndsdelar det naturligtvis kan vara nyttigt för dem att avläsa.

Ofta sitter deras smaksinne t.ex. i stjärten och bröstfenorna. Och hos de s.k. knorrhanarna, som formligen spatserar omkring på havsbotten med hjälp av bröstfenorna, är spetsarna på dem alldeles översållade med typiska smaksinnesceller — som tydligt skiljer sig från de luktsinnesceller som märkligt nog också förekommer hos fiskar.

Groddjuret intar som i så många andra fall en mellanställning. De små grodynglen, som simmar omkring i diken och dammar med sin kraftiga stjärt, har gott om smaklökar på läpparnas utsida och kring munnen över huvud taget. Men när benen har växt ut på dem och stjärten tillbakabildas, försvinner också alla smaklökar utanför munhålan — som ytterligare ett led i den färdiga grodans anpassning till landlivet. Och hos kräldjuret, som gått ett steg längre i den riktningen, är det

inte alls aktuellt att ha några smaksinnesorgan någon annanstans än i munhålan.

Inte ens krokodilen har smaklökar mer än i munnen — och för övrigt bara på två bestämda ställen i gommens bakre del. Hos ödlorna sitter de däremot på och under tungan, och hos fåglarna sitter de delvis under tungan och delvis i gommen — de enda ställen, där det finns utrymme för smaklökar i fåglarnas starkt förhornade munhåla.

Smaksinnets placering varierar alltså åtskilligt — liksom dess effektivitet. Verkligt väl utvecklat är det knappast mer än hos däggdjuren — som också av naturliga skäl har större användning för sin smakförmåga än andra ryggradsdjur. Både fiskar och grodor, ödlor, ormar och fåglar slukar sin föda mer eller mindre hel. Däggdjuren är de enda som tuggar den — och karakteristiskt nog är smaksinnet allra bäst utvecklat hos idisslarna som rent av tuggar om allt vad de äter. Medan vi människor knappast har mer

Forts. å sid. 20

Fåglarna har en munhåla med stark hornbildning — smaklökar sitta delvis under tungan och delvis i gommen

Tecknare: SVEN BJÖRNSON

AKTUELL KYRKODEBATT

Under sista tiden har vi fått en del mycket intressanta debattinlägg om religion, kyrka, individ och samhälle. Temat för denna meningsbrytning har varit att klarlägga kyrkans ställning i olika dagsfrågor. Mycket har sagts — och motsagts — på olika håll. Några debattinlägg i bokform är värda att särskilt lägga på minnet. Till dem hör främst Karl-Manfred Olssons bok *Kontakt med kyrkan*. Den är i sitt första avsnitt en utmärkt kartläggning av vårt samhälles omvandling, hur våra livsformer ändrats, hur det gamla bondesamhället sprack sönder och fogades ihop igen, bands ihop av järnvägar och folkrörelser, industri och teknik. Mitt i denna process stod kyrkan alltså i byn, men folket vandrade i stor utsträckning in i andra kollektiv. Kyrkan förlorade kontakten med

BOKnytt

livet och produktionsordningen, säger författaren. Nya folkgrupper sökte lösa sina problem i nya organisationsformer — där ligger det s. k. främlingskapet inför kyrkan. Ett praktiskt samarbete mellan intresseorganisationer och "kyrkofolk" bör tas upp. Klyftan mellan kyrka och folk kan överbryggas med nya gemenskapsformer, då det gäller idédebatt och sociala insatser, anser författaren.

Gunnar Hillerdal är med sitt arbete *Kyrka och socialetik* inne på samma område. En enorm redovisning i kristna grundtankar får man här ta del av; en begreppsanalys, som även lekmannen delvis kan följa därför att författaren snabbt anknyter bibelkunskapen till nutidsläget. Det är ibland besvärligt för de minoriteter, som råkar komma på sidan om "avtalsförhandlingarna", säger Hillerdal, som i övrigt på många punkter har mycket fördomsfria tankar om dagens händelser. Han väddar till viljan att ta ansvar, att inte stelna till i fruktlösa protestattityder, han har även sin egen tanke om "kompromisser" med oliktankande, samarbete även utanför de kristna grupperna: "Gud råder överallt och kan verka i sin skapande värld på många sätt, inte alltid bara på

det sätt som kristna grupper menar att Guds lag framträder på!" I ett annat avsnitt heter det att "en kristen måste vara realist" — han måste ta ställning även till möjliga lösningar av samhällsfrågorna. Som slutomdöme kan sägas att Hillerdal är en ovanligt realistisk och kompromissvänlig skribent, som tänker djupt i samhällsfrågor utan att därför ge avkall på de kristna grundprinciperna.

Karl-Manfred Olsson: *Kontakt med kyrkan*, LT:s Förlag, pris 10:—.
Gunnar Hillerdal: *Kyrka och social-etik*, Gleerups, pris 6.75.

Schacklösning

Lösning till schackuppgiften av N. Petrovic. Spelet bjuder på många förförelser. På 1. Dc6? följer Kb4! och svart klarar sig. Försöket 1. La5? strandar på Kc4! och 1. Dc7? på Sf6!. 2. Kc8, Sd7! Kungsdragen 1. Kc7 eller 1. Kd6 för inte heller till målet efter 1. —, Sf6. Bondedraget 1. b3? kan ej resultera i matt i fyra drag om svart spelar 1. —, Kb4! 2. Ld4, Ka3. Den rätta lösningen är ett offer av vits starkaste pjäs: 1. Da6+!! Kx a6. 2. Kc6! med det oundvikliga 3. b4 och 4. b5 matt. Spelar svart 1. —, Kb4, följer 2. Dd3!, Sf6+. 3. Kc6 och matten 4. Db5 kan ej avstyras.

En alltigenom lyckad miniatyruppgift!

■ SMAKEN ÄR OLIKA

Forts. fr. sid. 19

än 3.000 smaklökar på hela tungan, har t. ex. nötkreaturen 35.000 och vissa antiloper närmare 50.000...

Det är inte omöjligt att detta enormt utvecklade smaksinne kan förklara varför betande djur så skickligt undviker alla giftiga växter, att det med andra ord är en nedärvd reaktion mot giftväxternas speciella smak som varnar den snarare än något slags mystisk, sjättesinnesliknande instinkt i största allmänhet. Det borde vara ett verkligt spännande område att utforska.

Överlag hör djurens kemiska sinnen och deras variationer till de områden som är minst kända. Det är inte förrän på de senaste årtiondena som man har börjat komma underfund med vilken enorm betydelse dofter av olika slag har för de flesta däggdjur — och att både rovdjur, hovdjur och många andra har speciella doftkörtlar som inte bara tjänar till frestelse för det motsatta könet — eller till försvar som hos skunkarna — utan som ofta t. ex. kan vara avsedda till markering av äganderätten till viss betesmark eller jaktmark.

Men vad smaksinnet beträffar, verkar det nästan som om man visste ännu mindre. En del enkla erfarenheter kan man förstås göra. "Egendomligt nog framkallar en del ämnen samma reaktioner hos många olika djurarter", skriver t. ex. den engelske fysiologen H. Kalmus. "Människan, hunden, biet och fjärilen stöts alla tillbaka av ammoniak medan de alla attraheras av alkohol", fortsätter han; "de tycker illa om den starkt beska smaken på kinin men tycker om socker". Som om nu det skulle vara så förfärligt egendomligt...

Noggrannare undersökningar tycks man i varje fall ha gjort på den lilla fisken elritsan, som är ett populärt och lätt-dresserat försöksdjur. Om man t. ex. med en pipett släpper ner litet koksaltlösning i ett akvarium med en blind elritsa samtidigt som man matar den, vänjer den sig snart vid att uppfatta saltet som en signal till utfodring — och kommer snällt fram och letar efter mat även om man skulle lura den genom att bara släppa dit saltlösningen.

Flyttar man sedan efter färdig dressyr över elritsan i ett helt akvarium med saltlösning, irrar den oroligt omkring överallt och letar. Och genom att upprepa experimentet med allt svagare och svagare lösning, kan man fastställa var gränsen går för fiskens förmåga att uppfatta den salta smaken. Genom sådana experiment har man inte bara kunnat påvisa, att elritsan kan skilja mellan de

fyra smaksensationerna sött, surt, salt och beskt. Man lär till och med ha funnit, att den är 500 gånger känsligare för rörsocker och 184 gånger känsligare för koksalt än människan.

Redan detta är en betydande skillnad. Och vem vet om inte både elritsan och andra djur upplever smaksensationer som för oss är helt okända? Inte ens om man skulle fastställa, att t.ex. idisslarna med sitt oerhört välutvecklade smaksinne kan skilja på de fyra sorters smak som vi känner till — inte ens då kan man veta, att deras smaksinne inte delar upp dessa grundläggande smaksensationer i ännu flera olika, som t.ex. hjälper den att undvika giftiga växter.

Noggranna undersökningar är ytterligt svåra att göra även på människan. Gäller det mat och dryck, som ju närmast skulle motsvara de växtätande djurens bete, tillkommer många faktorer som inte har med den egentliga smaken att göra. Aromatiska ångor av olika slag retar luktnerverna, och inte minst färgen på det man sätter i sig spelar en enorm roll för aptiten. Intrycket kan bli så blandat att man varken vet ut eller in.

Så länge det gäller enstaka kemiska ämnen, är det visserligen lätt att kontrollera smaken — även om de skulle reta olika sorters smaklökar. Låter man t.ex. en klunk femprocentig lösning av magnesiumsulfat — som också kallas för bitter-salt — sakta rinna bakåt över tungan, så känner man först söt, sedan sur och slutligen besk smak. Men tröskeln — alltså den svagaste koncentration vari man kan uppfatta smaken på ett visst ämne — den är svår att fastställa redan av det enkla skälet att det avsöndras saliv i munnen. Man får därför nöja sig med sådana närmevärden som t.ex. att en del fenyltiokarbamid på 16.000 delar vatten smakar besk för bortåt 70 procent av världens vita befolkning.

Sådana undersökningar är inte heller de rena kuriositeter de kanske kan tyckas vara. Bl. a. har det visat sig att en kost som innehåller större mängder fenyltiokarbamid — och närmare bestämt då kål och kålrötter — kan framkalla struma både på försöksdjur och människor. Dessutom har man funnit, att gikt är något vanligare hos smakblinda än hos icke smakblinda. Än så länge är dessa orsakssammanhang synnerligen dunkla, men en sak visar de tydligt: Man kan aldrig veta vilka epokgörande upptäckter som grundforskning kan leda fram till. Även om denna grundforskning skenbart inte ägnas åt viktigare problem än varför smaken är olika...

HET SOMMAR

Novell av

MARIANNE MOLANDER

Första gången hade de träffats hos gemensamma vänner. Hans fru hade inte kunnat följa med och han hade kommit ensam och de hade placerats bredvid varann vid middagen.

Hon kunde inte minnas vad de talat om då, kunde bara minnas hans ansikte, hans ibland plågade blick och den känsliga munnen, som kunde bli hård och ironisk. Det var inte något direkt vackert ansikte men speglade både kraft och veket, både ironi och ett slags saktmod.

Hon kunde också minnas hans röst, en låg varm röst, som kommit henne att känna sig lugn och trygg, som kommit henne att dras till honom.

Och efter middagen hade de åter suttit tillsammans och de hade talat med varann förtroligt och otvunget, som om de känt varann en lång tid.

Sedan hade man spelat grammofon och dansat, men han och hon hade suttit kvar och pratat. De hade druckit några glas rödvin och båda hade varit glada och litet uppspelta, som två mycket unga människor, fastän ingen av dem längre var i sin första ungdom; han familjefar med två små barn, hon en fränksild självförsörjande kvinna i trettioårsåldern.

Ett par gånger hade han låtit fingertopparna glida över hennes arm, men hastigt som om han ångrat sig i samma ögonblick han gjorde det.

Innan de skildes hade han frågat när de skulle träffas igen och han hade svarat undvikande.

— Jag vet inte, hade hon sagt, jag ska resa bort om några dar, till fjällen.

— Men sen, sen när du kommer tillbaka, får jag ringa dej då.

Första kvällen hon var hemma igen hade han ringt. De hade pratat med varann lika förtroligt som den gången de träffades, och hon hade hört längtan i hans röst, längtan att få träffa henne. Och hon hade själv känt längtan. Men hon hade bett honom ringa igen, sagt att hon hade mycket att göra just då, sagt att de kanske skulle vänta att träffas.

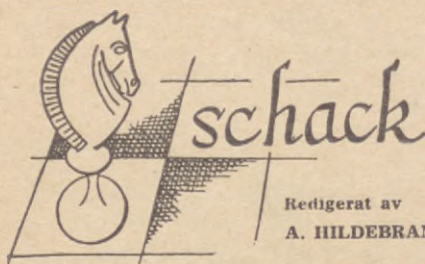
Det hade hunnit bli försommar när hon till sist sa ja och de möttes igen. Det var en mild ljus kväll med blomdoft och blåskimmer i luften, en kväll med redan tät grönska, med båtar i kanalen och unga par som gick arm i arm.

Han hade genast tagit hennes arm, tagit den självklart och spontant, och hon hade känt ömheten och värmen i hans fasta grepp.

*

Först hade de gått tysta, hade haft svårt att finna ord; men de hade talat med varann i telefon så ofta, att det nu var skönt att bara känna närhet — utan ord. En känsla som stegrats i en obönhörligt växande förtrolighet.

Forts. å nästa sida

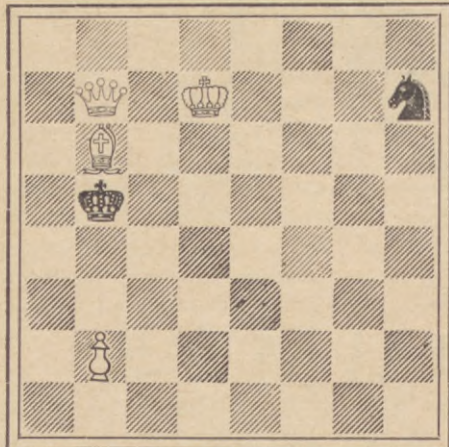

Retigerat av
A. HILDEBRAND

PROBLEM

av N. Petrovic

4:e pris i tematur. "Schachmaty" 1959.

Matt i 4 drag.

Nenad Petrovic är f.n. Jugoslaviens främste problemförfattare. Uppgiften ovan, som blev prisbelönad i en rysk turnering, är mycket tilltalande och har en överraskande lösning som det kan vara värt att grubbla på. Skulle ni mot förmodan inte lyckas, återfinns lösningen på sidan 20.

EN LÄRORIK SCHACKSTUDIE

Schackkompositionen, och i synnerhet studierna, bidrar ofta på ett väsentligt sätt till slutspelsteknikens utveckling. Den som löser schackproblem och studier skaffar sig i regel värdefulla kunskaper som sedan med framgång kan användas vid tävlingsspel.

Sedan hade han frågat om hennes arbete, om hennes liv. Och hon hade berättat om sig själv. Hon ville resa, ville fara bort från allt gammalt och vant, träffa nya människor, se nya länder och platser.

Och han hade berättat om sitt måleri och sin senaste utställning, om sina resor i främmande länder, och om sin egen längtan att resa igen.

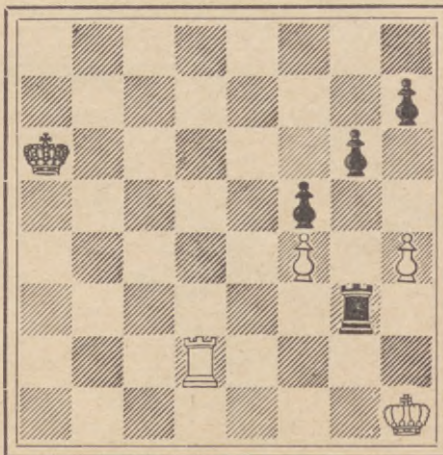
Och det var samma oro och flyktbehov hos dem båda, samma vilja att försöka suga ut av livet mer än det kunde ge.

Sedan mindes hon att hon tänkt på hans fru och deras barn och någonting hade gnagt och molat i mellangärdet och hon hade känt en klump i halsen och velat gråta. Men hon hade bara gått tyst

Den fransk-ryske mästar komponisten V. Halberstadt ger oss nedan en lektion i den högre skolan om hur ett till synes "hopplöst" tornslutspel kan räddas till remi.

STUDIE

av V. Halberstadt
Hedersomn. "Schachmaty" 1935.

Vit drar och gör remi.

1. Kh2 Tg4
2. Kh3 h5

På 2. —, Txf4. 3. Td7 förlorar svart en bonde, vilket omöjliggör vinsten, och på 2. —, h6 spelar vit 3. Td6†, Kb7! 4. Tf6, h5. 5. Td6, Kc7. 6. Td4 med remi.

3. Td5 —

Den svarta kungen får inte komma till b5. På 3. Td4? följer 3. —, Kb5. 4. Td6, Kc5 och svart vinner.

3. — Kb6
4. Te5! Kc6
5. Ta5 Kd6
6. Tb5! —

Men inte 6. Ta4? på grund av 6. —, Kc5! med vinst för svart.

6. — Ke6

Svart hotar nu att slå bonden f4, ty bonden g6 kan nu garderas med kungen.

7. Tb6† Kd5
8. Tb4 Kc5
9. Ta4 —

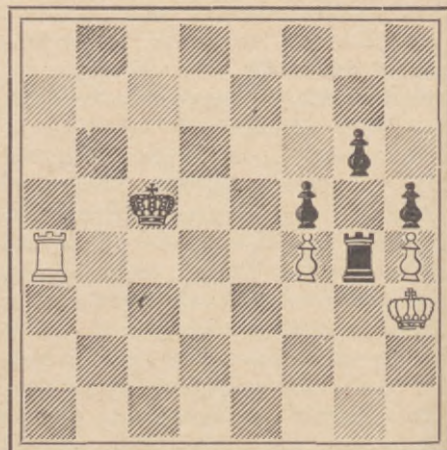
vid hans sida, tätt intill honom, och hennes hand hade vilat varm och trygg i hans.

Plötsligt hade han släppt hennes arm, stannat och häftigt dragit henne intill sig. Han hade tryckt henne till sin kropp, häftigt och lidelsefullt, och samma lidelse och åtrå fanns hos henne själv. Och de hade förenats i en kyss, en kyss så het att hon måst slita sig loss.

Så hade hon vänt sig bort, gått en bit, böjt sig ner och tagit upp en jordklump från marken, rest sig och fortsatt att gå, medan hon smulade sönder klumpen och lät jorden sila mellan fingrarna.

Åter hade hon tänkt på hans fru och deras barn och på att hon älskade honom.

Han hade kommit efter henne och bakifrån lagt armarna om hennes kropp; han

En lärorik ställning. Vore vit vid draget, måste han förlora på grund av dragtvång. Vit skall alltså göra allt för att undvika att ställningen ovan upprepas med honom själv vid draget, något som dock inte är lättgjort. Halberstadt visar oss hur sånt skall ske.

9. — Kb5
10. Td4 Kc6!
11. Tc4†! —

Ett stilla drag på fjärde raden för till förlust. T.ex. 11. Ta4?, Kc5! eller 11. Tb4, Kd5. 12. Ta4, Kc5!

11. — Kb6
12. Tb4†! —

Men inte 12. Td4?, Kb5! och vit är i dragtvång.

12. — Ka6
13. Ta4†! —

Återigen det enda. Efter 13. Tc4?, Ka5. 14. Td4, Kb5 är vit förlorad.

13. — Kb5
14. Td4 med remi.

Ett intressant bidrag till temat "Positionell remi".

Regelbunden handikapp-idrott bedrivs på ett 50-tal platser i landet i form av gymnastik, bollspel, bågskytte, simning osv.

hade smekt hennes kind, hennes hals och i hans begär fanns ömhet och vemod; och det fanns förtvivlan och smärta, samma smärta som hon kände.

Sedan hade han åter tagit hennes arm. De hade fortsatt att gå och hört endast fåglarnas hektiska drillar, deras svirrande och knirpande. Det hade luktat sommar, jord och vatten; och luften hade varit fylld av dofter från hägg och syrén.

— — —
Det var så hon mindes deras första kärlek, nu när hon gick till Mikael en afton i sommarens slut. De hade träffats ofta, nästan varje kväll, och det hade varit en het sommar; brännande solvarma dagar och milda ljusa nätter. De hade dragit sig undan världen och flytt med sin kärlek

Lösning till Bildkryss nr 6

1:a pris 25:—, Karl W. Eriksson, Magdbyn, Erikslund. 2:a pris 10:—, E. Nielsén, N.

Vallg. 16, Malmö C. 3:e pris, Gunnar Lindstedt, Joh. Kocksg. 61 A, Trelleborg.

Mikael gick fram till fönstret och såg ut över vattnet.

betade. Men jag ska ta itu med det, det vet du.

— Du vet ju att vi reser så snart jag har ställt ut, sade han. Äntligen ska vi resa, långt härifrån, bort till värme och sol. Vår sommar kommer att fortsätta.

Så har han sagt många gånger, tänkte hon "Jag ska ta itu med det. Jag orkar inte med bråk, men jag ska ta itu med det". Hur ofta har han inte sagt så men vad har han sedan gjort.

— Har du talat med din hustru om skilsmässa, frågade hon och hennes röst lät hård och tonlös.

Hon visste att deras liv bara skulle bli förstulna möten, korta hektiska stunder tillsammans, skvaller, anonyma brev och telefonsamtal.

Han vände sig hastigt om och såg på henne.

Vi älskar ju varann, tänkte hon, vi tillhör varann, varför får vi inte vara till-

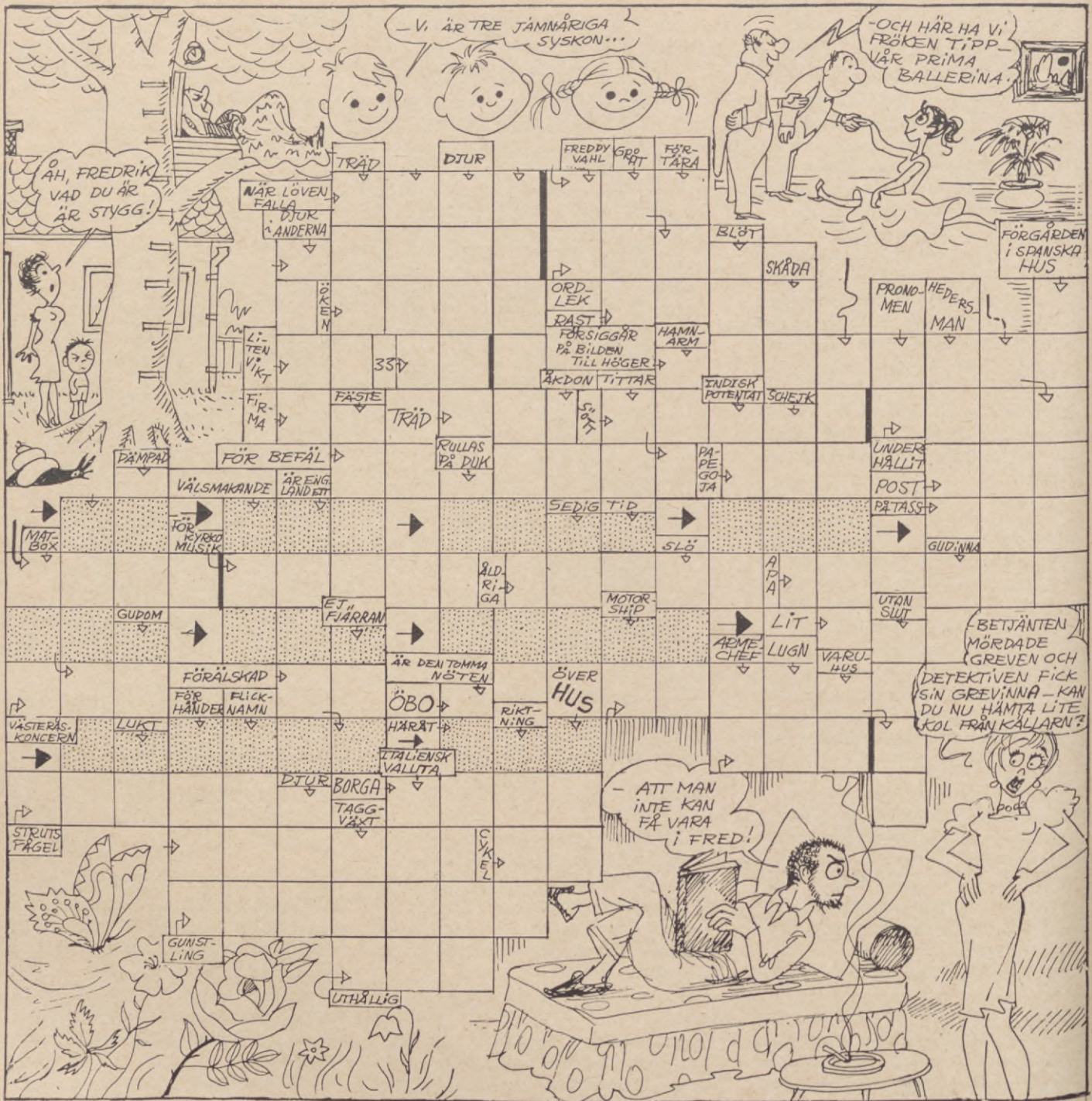
— Jag försökte häromdan, men vi kom ingen vart. Hon blev alldeles hysterisk och jag orkar inte med bråk. Jag gick hemifrån, drev omkring på gatorna halva natten och gick sen hit upp och ar-

betade. Men jag ska ta itu med det, det vet du.

Forts. å sid. 9

**Ni har väl inte glömt
att prenumerera på**

Status ?

Bildkryss nr 8

Namn

Adress

Postadress

Vårt sept.-kryss ser en smula familjärt ut — men omväxling skadar inte den intellektuella leken — lycka till!

Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 10 nov. För att få deltaga i tävlingen skall tävlingsbrevnen vara märkta "Bildkryss nr 8". — Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kronor. Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status' januarinumner.

AB HOBBYMATERIAL

Vi tillverka nu över 200 olika intressanta och stimulerande

HOBBYARBETEN

i halvfabrikat för dekorations-, present- och nyttoartiklar

Bland våra nyheter finner Ni bl.a.:

Läderserien med ett 20-tal vackra och användbara artiklar såsom väskor, damskärp i vårens modetfärger, fotoramar, nyckelfodral m.m.

Plastöverdragen silkestråd för virkning av ex.-vis halsband, underlägg för glas och flaskor m.m.

Tråden är vacker, smidig och stark och kan levereras i 18 olika färger.

Rekvirera vår katalog som även innehåller en arbetsbeskrivning för varje artikel

PILGATAN 9. MALMÖ — tel. växel 73475
Utställning — Ö. Tullgatan 1

Hemmets trevnad ökas genom

VACKRA TAPETER

C. A. Kåberg's Tapetaffär

J. V. Modin AB.

Regeringsgatan 5, Stockholm
Telefoner: 11 15 37 - 11 15 38 - 11 15 50

KÖP

SOLSTICKAN

Jeppssons Pälsvaruaffär

Möllevångsgatan 31 B, Malmö

Tel. 176 59

MALMÖ

OOO

STILFULLT
och
VÄLGJORT ARBETE

Humana priser

I TIDSNÖD...

Tommy kommer inrusande i huset i ett bedrövt tillstånd.

— Förlåt, pappa, jag ramlade i kanalen.

Fadern tittar förvirrad upp bakom sin tidning och får syn på den sorgliga skepnaden:

— Vad ser jag! — och med dina nya byxor på — naturligtvis!

— Ja, pappa, jag hade inte tid att ta av dem.

*

— Såg du hur flickan vid disken smålog mot mej?

— Bry dej inte om det... första gången jag såg dej brast jag ut i skratt.

*

— Gör du avskrifter av breven till din fästmö?

— Ja, i händelse av skilsmässa och rättegång i framtiden måste man veta vad man sagt.

MALMÖ

BERNH. PERSSON GJUTERI

MALMÖ

Tel. 836 25

MARMOR, KALKSTEN och GRANIT INGENJÖRSFIRMAN H. SVENSSON

Villa Daisy, Mariedalsvägen
MALMÖ Tel. 153 80

GYNNA

SVENSK

INDUSTRI

laga maten på det nya* sättet

* i SM hushållsfolie som gör den godare och saftigare än någonsin. Här ovan t. ex. salt sill och lök stekt i folieklädd stekpanna. Sagolikt gott — råvarans fina arom helt bevarad — ingen sill- eller löksmak i pannan. Steka, koka och baka går lika bra och ger ett underbart läckert resultat i SM hushållsfolie. Läs i Nya Folieboken om alla lätta och roliga recept, tillsammans 210 stycken, av våra mest kända matexperter. Köp Nya Folieboken i närmaste bokhandel, eller livsmedelsaffär, i järnhandeln, bosättningsaffären eller pappershandeln, där Ni också kan få SM hushållsfolie.

Ni kan också rekvirera Nya Folieboken på vidstående kupong.

Till AB Svenska Metallverken
Folieboken
Västerås

Sänd mig omgående ex. av
Nya Folieboken à kr 5:—
mot postförskott

Namn

Adress

Postadress

VÅRD PÅ KONVALESCENTHEM GER REKREATION • VILA

- **KONVALESCENTHEMMET ALSBORG, HELGEVÄRMA**

Telefon: Växjö 601 07 (Kronobergs län)

Plats för 14 gäster

- **FJÄLLFARARGÅRDENS KONVALESCENTHEM,
UNDERSÅKER** (Jämtlands län)

Telefon: Undersåker 11

Plats för 24 gäster

- **KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS,
EDSBJÖRKE** (Värmlands län)

Telefon: Sunne 271 65

Plats för 30 gäster

- **FRITIDSGÅRDEN RAMNÄS, Postfach 42, TORUP**

Telefon: Torup 138 (Hallands län)

Plats för 20 gäster

- **KONVALESCENTHEMMET ÄSEN, ÄSLJUNGA**

Telefon: Klippan 600 09 (Kristianstads län)

Plats för 20 gäster

- **LÅNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM**

(öppet under sommarsäsong) (Blekinge län)

Telefon: Södra Hoka 11

Vintertid Karlshamn 1566

Plats för 22 gäster

- **SEMESTERHEMMET SVANHOLMEN**

(öppet under sommarsäsong) (Malmöhus län)

Adr.: Stiftelsen Svanholmens ViloheM,
Kamrergatan 3, MALMÖ C

Telefon: 040/97 53 44

Plats för 27 gäster

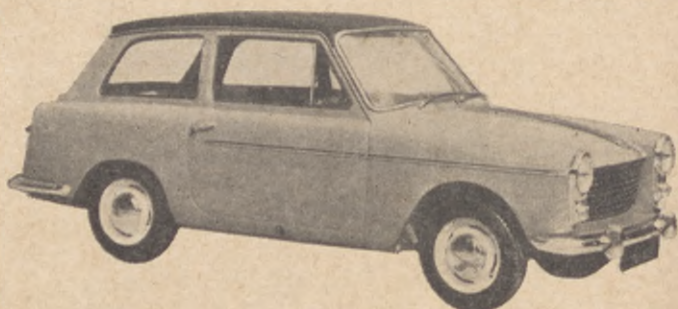
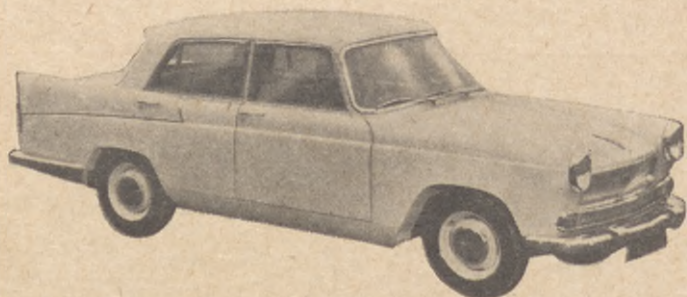
EFTERVÅRD = FÖREBYGGANDE VÅRD

Förfrågan om plats

göres av sanatoriëpatient hos sanatoriets kurator och för den som ej vistas på sanatorium hos dispensären eller genom De Lungsjukas Riksförbunds lokalföreningar

7 Austin bilar

**Dragning
senast 1 oktober**

15 Televisionsapparater
2 Hushållsassistent
40 Bordsserviser m.m.
4.479 värdefulla vinster

**CHANSA
VINN**

**Sammanlagd
vinstsumma:
över 200.000:—**

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUNDS RIKSLOTTERI 1960

Härmed beställes

..... st. lotter à 2:— att sändas mot postförskott
+ porto, samt dragningslista à 25 öre, som sändes
omedelbart efter dragningen.

Namn:

Adress:

Var god texta!

Sänd ej pengar med denna rekv. STATUS 8/60

Frankeras
med
20-öres
frimärke

DLR-lotteriet
Box 4149
STOCKHOLM 4

**BILDA FAMILJEKEDJA!
LOTTPRIS 2 KRONOR
REKVIRERA NU**

Vid rekvisition av minst 10 lotter i samma
sändning — dragningslista gratis och 10 öre
rabatt

20 lotter i samma sändning — dessutom
portofritt

Minst en lott till varje familjemedlem
ökar familjens vinstchans!